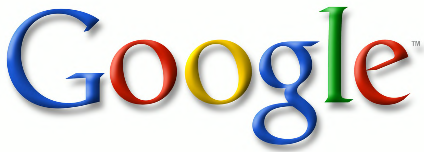

Angel Guimerá

Sol solet...

Drama

SOL SOLET...

ÁNGEL GUIMERÁ

Sol solet...

DRAMA EN TRES ACTES Y EN PROSA

Estrenat en lo Teatre Catalá, Romea, la vetlla del 17 d' Abril de 1905

BARCELONA
Imprempta de Joseph Ortega, Sant Pau, 96.
1905

REPARTIMENT

PERSONATJES	ACTORS
MUNDA..	D.ª Concepció Llorente.
GAETANA	» María Morera.
JON.	D. Pere Codina.
HIPÓLIT	» Miquel Rojas.
BERNABÉ.	» August Barbosa.
SENYOR QUEROL.	» Iscle Soler.
TOMÁS..	» Vicents Daroqui.
PAU TRITS. . . .	» Joan Domenech.
HEREU FIGUERAS.	» Jaume Virgili.
TRUMFOS.. . . .	» Enrich Vinyals.
GRAN.	» Agustí Antiga.

GENT DEL POBLE: HOMES Y DONAS

Direcció artística: D. Miquel Rojas

Época: la present en un poblet catalá.

Acte primer

Sala en la planta baixa, no gayre gran, d' un modest hostal de poblet. Al mitj una porta que conduheix á la habitació-entrada, vejentse al fons d' aquesta 'l portal forá. Duas portas á cada banda de la escena: en la segona de la dreta comensan los grahons que conduheixen á las cambras de dalt. Es al matí.

ESCENA PRIMERA

La GAETANA y l' HIPÓLIT. Un cop alsat lo teló la Gaetana vindrá de dalt. L' Hipólit després se presentará per la primera porta de la esquerra.

GAETANA, *cridant.*

Hipólit! *(Pausa.)* Encara no está aixó? Cúyta, home, cúyta.

HIPÓLIT

Ja tot está á punt: fins hi he acostat las cadiras.

GAETANA

Donchs ajusta ben be la porta. No hi ha necessitat de que ningú se n' enteri.

HIPÓLIT

Si ningú ho sab, cóm s' hi ficarán?

GAETANA

Ja me 'n cuydaré jo. Y tú no hi tens d' entrar per res: ja ho sabs. Y ara te 'n vas cap á la estació, que ja deu ser l' hora.

HIPÓLIT

Es massa aviat, dona. Pel cap més baix n' hi ha... per més de tres quarts encara.

GAETANA

D' aquí á la estació ja hi estarás quissablo, y sería una vergonya que 'l Bernabé no hi trobés á ningú de casa.

HIPÓLIT

Hi haurá molta de gent á la estació: jo 'm penso que fins picarán de mans quan el vejin. Els ximples!

GAETANA

Me sab un greu que avuy se jugui en aquesta casa! Ves qué dirá ton germá!

HIPÓLIT

Deu vos el torni! Com si 'l Bernabé no ho sapigués que sempre s' hi ha jugat per la fira! Si ja ve del temps del pare, que prou que ho sabéu, dona!

GAETANA

Pero jo cada any m' hi barallava: que Deu l' haji perdonat.

HIPÓLIT

Vaja, vaja, que tantas camándulas! Vos lo que voléu son cuartos, que ja ho sé jo. *(Tot prenent lo ta-*

pabocas per anársen.) Ves si vos no ho volguésseu si s' hi jugaría!

GAETANA

Calla, mala llengua, que Deu prou 't castigará.

HIPÓLIT

Y endemés, sabéu, que si al Bernabé no li agrada que ho deixi. Pel temps que s' hi te d' estar!

(Anant poch á poch cap á la porta forana.)

GAETANA, *renyant.*

Ves cap á la estació, ves.

HIPÓLIT

Es que ja ho sabéu que aquí no li vuy; y si s' ho ha ficat al cap de quedarse...

GAETANA, *cridant més.*

Que te 'n vajis dich.

HIPÓLIT, *surt rondinant.*

Malviatje!... La mala bruixa!...

GAETANA, *apart.*

Prou que m' ho penso que 'm voldrías veure morta.

ESCENA II

GAETANA y MUNDA que ve de la porta del mitj de la banda esquerra. Lo SENYOR QUEROL després.

MUNDA

Una carta. Ab una mica més me la veu l' Hipólit.

GAETANA

No vuy que n' obri cap ell. De qui deu ser?

MUNDA

Oh...

GAETANA

Sinó que sigui del Bernabé que digués que no arriba...

MUNDA

Si que la hauríam feta bona! Donchs y la missa?

GAETANA

Ay! No rigas, no rigas.

SENYOR QUEROL

Deu vos do bon dia.

GAETANA

Bon dia tinga. Ay! El senyor Querol!

SENYOR QUEROL

Jo com cada any en un dia com aquest: ja ho sabéu, mestressa.

GAETANA

Fa una estona que ho estava pensant: ja veurás com totseguit será aquí 'l senyor Querol.

SENYOR QUEROL

Com que ja hi venía en vida de vostre marit. Sino que alashoras me 'n tornava carregat com un burro, y aquets derrers anys...

GAETANA

Qué s' hi fará!

SENYOR QUEROL, *á Munda.*

Y tú qué m' hi dius?

MUNDA

Be, y vosté?

SENYOR QUEROL

Quan te casas?

MUNDA

Quan Deu vulga.

GAETANA

Que voldrá pendre alguna cosa?

SENYOR QUEROL

No vuy pas res. Que ja hi ha gent á dintre?

GAETANA

Vosté es el primer que ha arribat.

SENYOR QUEROL

Donchs qué fan? No va pas be aixó, mestressa. *(Mirant l' hora.)*

GAETANA

Qué li diré jo! Prou que anirán venint.

SENYOR QUEROL

Es que després tot son pressas per tornar á casa.

GAETANA

Escolti: que 'ns voldría fer el favor de llegirnos aquesta carta?

SENYOR QUEROL, *la pren y l' obra.*

Prou, dona.

GAETANA

L' hem rebuda ara mateix, y...

SENYOR QUEROL

Donchs y aquesta, que no sab llegir?

MUNDA

Una miqueta: no gayre.

GAETANA

Cá! Gens. No n' hi van ensenyar. Son pare era un beneyt, y sa mare... Deu l' haji perdonada. Ay! Digui, digui.

SENYOR QUEROL, *llegint.*

«Estimada mare...»

GAETANA

Del Bernabé!

SENYOR QUEROL

«Arribaré ab el tren de quarts de deu, perqué es més barato.»

GAETANA

Ja 'ns ho pensavam.

SENYOR QUEROL

«Digueuli totseguit al senyor rector que aixís com la missa tenía de ser de duro, com li vaig escriure 'l dijous, que m' ho he rumiat, y que no vuy que hi fassi tant de gasto, perque surti mes barato, y que no hi fa res que no hi haji tants ciris encesos. També os faig á saber, mare, que vindrán ab mí dos companys del barco. Y també us faig á saber que l' un es aquell company que 'm va salvar la vida perque 'l coneguéu.»

GAETANA

Ay que me 'n alegro que 'l porti! Es una carta del altre fill que tinch y que l' estém esperant!

SENYOR QUEROL

Sí, sí, ja ho veig.

GAETANA

Y que no diu res més?

SENYOR QUEROL

Sí. «Sobretot corréu desseguida á trobar al senyor rector, mare, y que la digui de duas pessetas. Espressions al germá y á la cosina de vostre fill estimat. Bernabé.»

GAETANA, *á la Munda.*

Ves qui 'l torna á trobar al senyor rector! Jo no tinch cara. Oh, y á aquestas horas! *(Lo senyor Querol li torna la carta.)* Ay, gracias, gracias, senyor Querol!

MUNDA

Oh! Y á la primera carta que volía que la missa fos de rich, y ab forsas guarniments, encara que hi hagués d' esmersar un paper de plata.

GAETANA

Afiguris que 'l meu fill, qu' es mariner, se negava aquest estíu, allá, pels Estats Units, y 'l pobret va fer una prometensa.

SENYOR QUEROL

Sí, d' una missa.

(Impacient pel joch.)

MUNDA

Oh! D' una missa cara, com d' uns funerals de senyor, y á cada carta qu' envía la va aprimant, aprimant, que ja no 'n queda res de bo.

GAETANA

Per xó si, dona.

SENYOR QUEROL

Noya, devant de Deu tant se val d' una manera

com d' una altra. Deu vol lo cor de las personas, sabs? Pero qué hem de fer? No ve ningú, mestressa!

GAETANA.

Els uns deuhen ser á la estació á rebre 'l meu fill. Com que tothom se va enterar de que s' ofegava.

ESCENA III

GAETANA, MUNDA, SENYOR QUEROL, l' HEREU FIGUERAS y 'l GRAN

HEREU FIGUERAS, *sense entrar á la escena.*

Ave María...

GAETANA

Sens pecat fou concebuda.

MUNDA

Ja hi vaig.

(Va cap á la porta.)

HEREU FIGUERAS, *picant ab la vara.*

Que no hi ha ningú?

SENYOR QUEROL

Si es l' Hereu Figueras! *(Anant cap á n' ell.)* Donchs qué hem de fer?

HEREU FIGUERAS, *entrant seguit del Gran.*

Vatualisto! El senyor Querol!

SENYOR QUEROL

Y qu' he vingut ab unas dents més esmoladas, que 'ls arriaréu tots.

(L' Hereu Figueras li fa senyas pera que no 'n parli devant del seu fill.)

HEREU FIGUERAS

Qué m' hi diuhen del meu fill? N' hi ha un bon tros, eh! Y aixó que fins al altre any no entra á la quinta.

SENYOR QUEROL

Donchs si heu de treure d' aquí 'ls diners, ja pot pendre 'l xopo.

HEREU FIGUERAS

Gran, vésten pel poble, sents? Aquí tens quatre pessetas, y en fentse fosch m' esperas al hostal de baix.

GRAN

Es que la mare m' ha dit que m' estés ab vos.

HEREU FIGUERAS

Ta mare que 's cuydi d' ella. Te: duas pessetas més, y firat, y ves á ballar. Y... fes lo que vulgas fins al vespre.

GRAN

Es que la mare 's pensa que aquí hi veníu á fer las cartas.

HEREU FIGUERAS

Au! Com una reira!... Y á campártela! *(Amenassa al fill, que fuig corrents. Lo senyor Querol riu.)* N' hi ha un tip de las donas: miréu que si un no s' hi cuadrava!...

(Tota aquesta escena la Gaetana y la Munda trastejan, enrahonan ellas ab ellas, entrant y sortint de la cuyna per la porta segona de la esquerra.)

ESCENA IV

MUNDA, GAETANA, SENYOR QUEROL, HEREU FIGUERAS y 'l TRUMFOS, que entra depressa.

TRUMFOS

Ja 'm penso qu' he trobat la casa. Per hont se passa?

GAETANA

Hont voléu anar?

TRUMFOS

Potser si que m' erro.

GAETANA, *senyalantli la segona porta de la esquerra.*

Allá hi ha 'l menjador: si voléu esmorzar...

TRUMFOS

No es aixó. Ja os ho diré... No es aquí que 's juga?

GAETANA

Miréu. *(Senyalantli'ls altres dos homes.)* Aquest any y prou. *(Apart.)*

SENYOR QUEROL

Aviat ens hi posarém: esperéuvos.

TRUMFOS

Quan vulgan. Ara he baixat del carril. Quina gentada! Ningú estava per mí.

GAETANA

Ja ha arribat el Bernabé! *(Al senyor Querol.)* Es allí, com cada any. Quan vulguin anarhi...

SENYOR QUEROL

Ara jo soch l' amo!

MUNDA, *que ve del menjador.*

Ja venen! Ja venen!

GAETANA

El fill del meu cor!

(S' allunyan las donas cap á la porta forana.)

TRUMFOS

Qué 'ls hi passa á n' aquestas donas?

SENYOR QUEROL

Ja sabéu que aquí s' hi juga fort, eh? *(Tot anant cap á la primera porta de la esquerra.)*

TRUMFOS

Ja veuréu: á mi 'm diuhen el Trumfos; ab aixó espavilarse.

ESCENA V

MUNDA, GAETANA, SENYOR QUEROL, HEREU FIGUERAS, TRUMFOS, y JON, HIPÓLIT, BERNABÉ, PAU TRITS, TOMÁS y altres homes y algunas donas. Part de la gent no arribará á entrar á la escena. Alguns dels homes s' acostarán totseguit als tres jugadors, y ab ells, indiferents á lo que passa, 's ficarán á la sala de joch, ajustant las portas. Després d' un grupo d' homes entrará á la escena en Tomás.

TOMÁS

Ja es aquí 'l Bernabé! Deixéulo passar vosaltres.

BERNABÉ

Ja som á casa. Mare de Deu, quinas ganas que 'n tenía!

GAETANA, *entrant.*

Jo vuy estar á la vora del meu fill. *(Perque la gent la priva.)*

BERNABÉ

Sí, mare, sí. Ben á la vora. *(Abrassantla.)* No ho sabéu pas com us anyorava!

GAETANA

Embusterot! Teníu: es el menut de casa, y ja es tot un home!

BERNABÉ, *per la Munda.*

Y mírat aquella! Cada vegada 't tornas més maca!

MUNDA

Jo 'm pensava que ja no 'ns diríam res jo y tu.

BERNABÉ

Tens rahó, noya. Li vaig prometre que li escriuría, y, malviatje, 'l tinter me va caure á mar. Jon! Hont es el Jon!

JON

Soch aquí.

BERNABÉ

Sempre 't quedas enderrera, home!

GAETANA

Y qu' ets guapot, Bernabé! Y qu' ets aixerit! *(Tornantlo á abrassar.)*

BERNABÉ

Abrasséume, sí, mare, sí; ben fort, vatúa.

GAETANA

Fill meu!

BERNABÉ

Ah! Escoltéu, mare. Y l' Hipólit. Y la Munda. Y tothom. Aquest... *(Buscant á n' en Jon.)* Hont ets? Vinam aqui. *(Estirantlo pel bras perque s' amaga derrera de la gent.)* Miréusel be tothom: aquest me va salvar de la mort. Ja me 'n anava á fons, mare.

GAETANA

Ay, es aquest el mariner? *(Corrent y abrassantlo.)* Donchs vina, fill meu, vina.

MUNDA

Donchs va ser vosté?

JON

Sí, jo. *(Anantla á abrassar.)*

HIPÓLIT, *apart.*

Macatxo!

TOMÁS Y ALTRES

No. A n' ella no! *(Rihent.)*

JON

Es que també se n' alegra. *(No la ha abrassada.)*

MUNDA, *rihent.*

Forsa, per xó.

GAETANA

Donchs jo fins li vuy fer un petó. Te. *(Fentli.)* Ay, ay!

HIPÓLIT, *apart.*

Quinas cosas la mare!

BERNABÉ, *per en Jon.*

Miréusel cóm s' ha quedat l' estaquirot.

HIPÓLIT, *á Gaetana.*

Vaja, que sembléu boja.

JON, *á Hipólit.*

Y per qué ho dius aixó?

HIPÓLIT

Perque sí. *(Ab despreci per en Jon.)*

GAETANA, *á n' en Jon.*

No t' has agraviat pas? Eh?

JON, *molt sério.*

No. Gens.

GAETANA

Afigúrat que t' ha besat ta mare.

JON, *apart.*

Sí, sí; la mare.

TOMÁS, *á Bernabé.*

Bona arribada, noy. *(Donantli la má. Altres també hi encaixan, igualment que ab Jon y alguns, pochs, ab en Pau Trits.)*

PAU TRITS, *á n' en Jon, rihent.*

Ves ab conte, que 't sortirá una pansa.

JON

Béstia! *(En Trits riu.)* Que no vuy que rigas. *(Donantli una empenta que 'l tira sobre en Tomás.)*

TOMÁS

Tu deus ser l' altre mariner?

PAU TRITS

Ell mateix: soch en Pau Trits.

BERNABÉ

Sí, noys, sí. *(Als del poble.)* Jo us ho agraheixo. Estich més content de ser á casa!

TOMÁS Y ALTRES

Es clar!

BERNABÉ

Es que vosaltres no us ho penséu que va ser alló d' haver perdut totas las esperansas; y no veure més que aygua y cel. Oh, y encara no gayre, perque la boyra era molt espessa. No, Jon?

JON

Oy tal!

BERNABÉ

Veyéu si ho era, que teníam las rocas als nassos, y no las véyam á las remalehidas.

(Entretant la Gaetana y la Munda anirán portant de la cuyna ampollas de mistela y vin-blanch, gots, y borregos.)

MUNDA, *al Hipólit, tot passant.*

No sé perque no 'ns ajudas.

HIPÓLIT

Sí; ara hi corro. *(L' Hipólit está assegut en lloch molt visible, fent un cigarret y fumantlo. En Jon á la banda oposada d' ell, molt sério.)*

BERNABÉ

Ja se 'n passan, ja, de tribulacions.

TOMÁS

Y per qué no fugíau d' aquellas rocas?

BERNABÉ

Escoltéusel á n' aquest sabi, noys. Jon, aprén. Que perque no fugíam de las rocas!

GAETANA

Vaja, Bernabé, y tothom que hi sigui. Bebéu una mica; refresquéu perque ha arribat lo meu fil.

BERNABÉ

Sí, mare, sí; que ho celebri tothom. Malviatje!

GAETANA

Jo 't poso á tu, Bernabé. *(Abocantli vi.)*

BERNABÉ

Bo, bo! Qué feu, mare?

GAETANA

Ara va pels mariners.

PAU TRITS

Déumen á mí. Vinga.

GAETANA

No, que aquest va pel... pel...

BERNABÉ

Pel Jon, mare. Ple, ple! Jon! Te, home; y espavílat, com jo. Munda! Borregos aquí. *(Ella s' hi acosta.)* Un bon grapat, malviatje!

JON

Gracias, gracias. *(Perque no n' hi posi més.)*

BERNABÉ

Val més beure mistela que aygua salada, companys. No la heu tastada may vosaltres, no; jo sí que me n' he fet uns panxons!...

MUNDA, *donantne un got al Hipólit.*

Te tu.

HIPÓLIT

Sí; fes saragata ab tothom. Apa, apa; aprofítaten.

MUNDA

No m' amohinis. *(Apartántsen.)*

BERNABÉ

Veuréu. El *Sant Cusé* va embestir aquellas rocotas, y 's va esgavellar com un cistell. Y res, que ja tots som á l' aygua. Y campi qui puga. Jo vaig prometre una missa al meu poble si ho contava. Y, fillets de Deu! Passada una estona de brassejar y fer capgirells entre aquellas onadas tant revessas, ja no puch més. Y comenso á engolir aygua y á anármen á fons, quan sento que m' arrapan pels cabells y 'm treuhen amunt. Mes peguém contra 'ls esculls. Y me li escapo. Sino qu' ell me torna á engrapar. Y alashoras jo que perdo 'l mon de vista, y, miréuse, després me vaig trobar que 'm secava á la sorra.

PAU TRITS

Y no 'n vas treure poca d' aygua quan te varem penjar cap-per-vall. Si semblavas una canal!

(Mentrestant Jon carrega la pipa.)

BERNABÉ

N' hi ha que diuhen qu' es una bestiesa aixó de fer dir una missa. *(S' hi acosta l' Hipólit.)* Perque diuhen que si estava de Deu que 'ns ofeguessim ens hauríam ofegat de totas passadas.

HIPÓLIT

Aixó mateix. La planeta de cada hu. Ves si la hauría feta dir jo la missa!

GAETANA

No l' escoltis á n' aquest, qu' es un heretje.

HIPÓLIT

Y no pas per estalviar els cuartos, no. Perque jo dich que més hauría valgut que 'ls diners de la missa 'ls haguessis donat á n' aquest minyó, que va ser qui 't va pescar. Qué m' hi diheu, company! *(A Jon.)*

JON

Qué 't dich? Que no.

HIPÓLIT

Cóm s' entén que no?

JON

Perque jo no li hauría volgut ni una malla al Bernabé. *(Riu Hipólit.)* Per qui m' haurá pres á n' á mi? Ni d' ell ni de ningú, encara que m' hagués tingut de morir de miseria.

BERNABÉ, *al Hipólit.*

Ja ho veus, home.

HIPÓLIT

Los diners sempre venen be. Qué 'm dirá aquest home!

JON

Aixó será tú, que á mí nó. *(Riu Hipólit.)* Que á mí nó, 't torno á dir. Y ja trobo, minyó, que rius massa.

HIPÓLIT

Ay macatxo! *(Anántsen lluny.)*

GAETANA

Hipólit, fill!

BERNABÉ, *á Jon.*

No 'n fassis cas.

HIPÓLIT

Es que soch á casa meva jo. Y rich perque 'm dona la gana. *(A Jon.)* Ho tens entés, tú? Y si no t' agrada 'l tracte, ja pots... *(Fent indicació de que se 'n vaji.)*

(En Tomás y altres l' han fet callar.)

BERNABÉ, *als altres.*

Sempre bestiota.

GAETANA

Ay, Hipólit! Sembla mentida que en un dia com avuy...

BERNABÉ

Vaja prou, mare!

HIPÓLIT, *per Jon.*

Quin roncar! Potser si que 's pensava...

TOMÁS Y ALTRES

Déixaho corre, home! *(Emportántsel cap á la segona porta de la esquerra ab la Munda y altra gent.)*

BERNABÉ

Vaja, aném á missa nosaltres. Aném, Jon!

GAETANA

La Munda y jo 'ns quedém, que hi ha massa tráfech.

(En Tomás y altres homes tornan del menjador.)

TOMÁS

Quin geni! Es dolent!

BERNABÉ

Aném, que farém tart.

(Surten tots plegats per la porta del fons.)

ESCENA VI

GAETANA y MUNDA. Després HIPÓLIT

GAETANA, *cridantla.*

Munda! Munda!

MUNDA

Tia! *(Ve de la segona porta esquerra.)*

GAETANA

Hont es aquest boig?

MUNDA

Es aquí que rondina.

GAETANA

No més obra la boca per darme pena. No sé pas á qui surt.

HIPÓLIT, *tornant.*

Vos ho diréu á qui surto.

GAETANA

Be, que no te l' estimas al teu germá, desgraciat? Que no ets agrahit tu? Digas!

HIPÓLIT

No m' agradan gorreros á n' á mí; y á n' aquest mariner massa que l' entench jo. Com al Bernabé, veyéu. Sino que, rehira!... *(Per la Munda.)*

MUNDA, *apart.*

Sempre aixís. Quin patir!

GAETANA

Be, qué vols dir? qué t' ha fet el teu germá?

HIPÓLIT

Jo ja m' entench. Y no se 'n enriurán de mí, que ja vigilo.

MUNDA

Deixéulo!

GAETANA

Ves; vésten del meu devant, que 'm fas caure la cara de vergonya.

MUNDA

Tia, demanan.

HIPÓLIT

Y 'l cas que 'n faig jo de vos.

GAETANA

Ay Senyor! Senyor! Quina desgracia la meva! *(Sortint pel mitj y cap á la esquerra.)*

HIPÓLIT

Y tu no m' enganyarás, no, ab aquest posat de gata-moixa.

MUNDA

Be, qué tens? De qué te las heus?

HIPÓLIT

Y 'l Bernabé y aqueixos mariners ja cal que toquin soleta demá mateix, ó 't juro que 'm coneixerás si encara no 'm coneixes.

MUNDA

Pero qué hi puch fer jo? Qué soch jo en aquesta casa? Tu qu' ets l' hereu! Ves qué m' esplicas á mí! Arréglat ab ta mare.

HIPÓLIT

Hipócrita! Sí, sí, hipócrita! Y bandarrot; y més que bandarrot!

MUNDA

Y quina paciencia que s' ha de tenir ab aquest home!

HIPÓLIT

Y vejas de bojejar com l' altra vegada ab el Bernabé, ó ab aquestos marinerots que 'ns han caygut á sobre, y que 't juro que 'ls tinch atravessats! *(Ella fa un moviment d' espatllas.)* Perque 't faré un cap nou, com hi ha redeu!

MUNDA

Miréu qu' es prou! Y quin dret hi tens tu ab mí, veyám?

HIPÓLIT

Y encara gosa á parlar la arrastrada! Tots que 'ls hi tinch, tots; ja ho sabs tu.

MUNDA

Donchs per qué no 't casas ab mí d' una vegada?

HIPÓLIT

Això voldrías: per férmelas dur ben llargas!

MUNDA

Sí, ja m' ho donarás entenent: perque las altras te treurían els ulls. Pero jo t' asseguro que això 's te d' acabar. Y mírat: ho contém á la tia y 'ns casém totseguit, ó 'm casaré ab el primer que 's presenti.

HIPÓLIT

Que tu 't casarás ab un altre? *(Ananthi rabiós.)*

MUNDA

O fugiré ab qui 'm vulga. Sí, sí: jo no vuy seguir d' aquesta manera.

HIPÓLIT

Tórnaho á dir! Vejám si gosas!

ESCENA VII

MUNDA, HIPÓLIT, SENYOR QUEROL que surt de la sala del joch butxaquejant.

MUNDA

Mírat qui ve, tabalot.

SENYOR QUEROL, *apart.*

Qué s' hi ha de fer!

MUNDA

Que l' han escurat, senyor Querol?

SENYOR QUEROL

Sí, filla. Pero no hi fa res, no. Es un tal Trumfos, que no sabém d' hont surt. Sino que ja torno, ja torno. *(Surt pel mitj.)*

HIPÓLIT

Ab aixó, ja sabs lo que t' he dit. Arréglaho com vulguis, demá vuy fora á tothom. *(Anant cap al joch.)*

MUNDA

Hont vas, hont vas?

HIPÓLIT

A la sala. Y qué n' has de fer?

MUNDA

Ta mare no ho vol que juguis.

HIPÓLIT

Donchs jo sí. Y si 't preguntan hont soch, t' ho callas.

ESCENA VIII

MUNDA y després JON

MUNDA

Escolta! *(Ell ja no hi es.)* Miréuse qu' es prou aquest home. Y jo qu' estich com una ximple per ell! Com si no hi hagués més homes al mon! *(Pausa, trastejant per la escena.)* Que 'n soch, que 'n soch de beneyta! *(Segueix trastejant: pausa.)* Oy que t' escolto! Ja veurás si m' ho callo que jugas! *(Veu venir al Jon.)* Y ara? Que no ha anat á ohir missa?

JON

Encara no l' havían comensada. Veurá: voldria dir una cosa á la mare del Bernabé.

MUNDA

Ja vindrá desseguida. Segui, segui, si es servit.

JON

No cal, no. *(Ella va fent, arreplegant gots y ampollas, arreglantho tot: ell la va seguint ab la mirada.)*

MUNDA

Estém molt atrafegadas avuy: com que s' ha ensopegat qu' es la fira...

JON

Sí, sí; prou.

MUNDA

En tot l' any no fem d' hostal sino en aquets dias. Com que no som dintre 'l poble, tampoch vindría ningú, sab?

JON

Es clar! *(Pausa.)*

MUNDA

Ja deuhen haver vist las paradas, veritat?

JON, *petita pausa.*

Sí; hem vist que hi havía paradas. *(Ell acaba d' omplir la pipa.)*

MUNDA

Diuhen que no hi ha gran cosa á fira. Ja li donaré un misto. *(Li dona encés d' una capsa que hi ha sobre la taula.)*

JON

Fassi, fassi vosté.

MUNDA

Vol callar? Tingui; tingui.

JON

Oh! No 'm serveixen aqueixos. *(No li pren.)*

MUNDA

Ah, no?

JON

Jo 'n tinch d' uns altres. D' esca. *(Se 'n treu de la butxaca.)* Veu? Fan brasa, y... Y van be.

MUNDA, *trastejant.*

Sí, sí. Te rahó. Per mar, ab aquellas ventadas... *(Pausa.)* Ja li hem d' estar ben agrahits á vosté nosaltres, senyor... senyor Jon?

JON, *somrihent.*

Qué diu senyor? Jon y prou.

MUNDA

Qu' es l' apellido?

JON

L' apellido? Me penso que no.

MUNDA

Donchs deu volguer dir Joan.

JON

No li puch dir. Sols sé que á mí sempre m' han dit Jon.

MUNDA

Ves quins noms que hi ha! Y qué més se diu?

JON

No 'm dich res més.

MUNDA

Ara si que veig qu' es de la broma vosté. *(Rihent.)*

JON

Y per qué soch de la broma?

MUNDA

Es clar que sí.

JON

Donchs no 'm dich res més. *(Pausa.)*

MUNDA

Be 's deuhen dir alguna cosa ó altre 'ls seus pares?

JON

No 'n tinch.

MUNDA

Be, bueno. Pero cóm se deyan?

JON

No 's deyan res. No n' he tingut may.

MUNDA

May? Es á dir que vosté...

JON

Axió mateix. *(Rihent.)* Jo, miris: podría dir alló de sol, solet, vínam á veure... Sab?

MUNDA

Prou. Vínam á veure que tinch fret.

JON

Sino que ja tot m' es hú á mí: afiguris si hi estaré fet.

MUNDA

Ay! Dispensi.

JON, *sempre ab naturalitat.*

No hi ha de qué. *(Ella torna á feynejar.)* Escolti: me vol fer el favor d' avisar á la seva tia?

MUNDA

Ara totseguit?

JON

Per parlarli avans de que arribin els altres.

MUNDA, *desde la porta segona de la esquerra.*

Tia! Tia! *(Escoltant.)* Ja m' ha sentit, ja. Veurá: á més dels forasters de la fira, hi ha que la tia vol lluhirse ab el dinar dc vostés.

JON, *contrariat.*

Si que 'm sab greu per la pobra dona! Crídila; crídila!

MUNDA

Ja l' he cridada. Y digui: que fa molt temps que 's coneixen ab el Bernabé?

JON

Ca; gens! Hem fet aquest viatje als Estats Units; veníam en lastre de la Habana...

MUNDA

Vosté no ho es pas d' aquellas terras?

JON

Me sembla que no: encara que no ho sé.

MUNDA

Deu ser de per aquí.

JON

Tampoch ho sé. Es á dir: no dech ser d' enlloch. *(Ella riu.)*

MUNDA

Veu? Ja torna á fer brometa. Eh que si?

JON

Es clar qu' es divertit aixó. *(Riu ell.)*

MUNDA

Es que no ho sé si parla de broma ó en sério. En bona fe. Com que als hostals tothom se diverteix ab nosaltres... *(Rihent salamera.)*

ESCENA IX

MUNDA, JON y l' HIPÓLIT que ve resolut, creyent qu' ella es sola.

HIPÓLIT

Munda!... *(Veu al Jon.)* Qué fas aquí?

MUNDA

Ja ho veus: aixugo la taula. *(En Jon s' ha apartat d' ells.)*

HIPÓLIT

Sí, bueno: ja 'n parlarém d' axó. Ara dónam la clau.

MUNDA

Quina clau?

HIPÓLIT

La del calaix del taulell.

MUNDA

Pero, home! Que no veus que la tia...

HIPÓLIT

Vuy la clau desseguida! *(Anantli á pendre.)*

MUNDA

Te. *(Ell li pren y fuig per la segona porta de la esquerra.)* Escolta: per la mort de Deu... *(A*

Jon.) Ay, quins torments! No se sembla de res al Bernabé, créguim.

JON

Ja ho he reparat. Y allí dintre?... *(Per lo cuarto del joch.)*

MUNDA

Jugan. Afigúris que la passém molt prima, y ell encara... *(Li ha dit en confiansa y se 'n aparta depressa.)*

HIPÓLIT, *torna butxaquejant.*

Te la clau. *(Li tira sobre la taula.)* Y ja ho sabs: moixoni.

MUNDA

Mare de Deu d' home!

(Al ser l' Hipólit á la porta del joch se gira enrera y li parla ab rudesa.)

HIPÓLIT

Tú! Ala á dintre!

MUNDA

Ja hi vaig. *(Ell desapareix.)* Ay! Ditxós el dia!...

JON, *indignát.*

Cóm la mana á vosté aqueix home! Créguim que 'm regira las tripas.

MUNDA

Qué vol que hi fassi?

JON

Per lo que m' ha dit en Bernabé, jo 'm creya que eran promesos.

MUNDA

Que nosaltres eram promesos? Y ara! No som res; créguim. *(Riu.)* La tia!

ESCENA X

MUNDA, JON, GAETANA y 'l SENYOR QUEROL quan s' indiqui.

GAETANA

Cóm es que no m' ajudas?

MUNDA

Prenéu, la clau del calaix. No la vull tenir més.

GAETANA

Per qué?

MUNDA

Miréu. (*Per en Jon.*)

GAETANA

Ay! Que ja son aquí?

JON

He vingut tot sol. Ells me penso que encara trigarán.

GAETANA

Es clar que no la poden haver acabada.

(*Lo senyor Querol que ve del carrer atravessa la escena tot atrafegat y entra al cuarto del joch.*)

JON

No m' he pogut estar més temps ab en Bernabé, perque tinch d' entornármen totseguit á Barcelona; y vinch á despedirme de vosté, de vostés, vaja.

GAETANA

Ara mateix se 'n vol anar?

MUNDA

Sense dinar ab nosaltres?

JON

Ara mateix: te de ser aixís.

GAETANA

Pero si vosté no ho havía dit que portés tanta pressa! Ca, no pot ser, no: vosté 's queda á dinar: bona la faríam! Y s' estará á casa fins que se 'n torni 'l meu fill.

JON

Veurá...

GAETANA

Ves si 'ns deixaría d' aquesta manera!

MUNDA

Y tal!

GAETANA

Ara que l' hem conegut. Y potser no 'l veurém maymés. Vaja, vaja, déixiho corre.

JON

Me convé: créguim.

GAETANA

Donchs no 'l crech. Qué vol que li digui?

MUNDA

Jo tampoch; ves.

GAETANA

Y trobo que sería de mal-cor lo deixarnos d' aquesta manera.

MUNDA

Es clar que ho sería!

GAETANA

Donchs que no está content de lo que ha fet pel noy? Que no se 'n fa cárrech de la alegría d' una mare á la que li tornan el fill?

JON

Sí: pero... Cóm vol que li digui? Vostés á mí no 'm coneixen. Jo no ho soch com el Bernabé, amanyagat de petit, criat ab carinyo... Jo he crescut d' una altra manera; tot sol sempre. Y soch aixut ab tothom, y tinch mal carácter, y, vaja, no m' hi puch estar aquí: créguim, jo m' ho conech. Créguim, si no me 'n anés, potser els hi donaría un disgust, y després me 'n penediría tota la vida.

(Mentres ell ha anat parlant la Gaetana y la Munda 's miran diferents cops.)

GAETANA

Ara si que l' entench. Vosté ha fet cas del Hipólit.

MUNDA

Com que l' Hipólit li ha dit...

JON

Deixemho estar. Ab aixó dispensin y no se 'n agravihin. *(Moventse per anársen.)*

GAETANA

Es que aquí jo soch la mestressa, y aquest xicot no es ningú mentres jo respiri.

JON

Me donarán el tapabocas, y... *(Mirant si 'l te per la escena.)*

GAETANA

Pero si 'l Bernabé no ho deu saber que se 'n vaji!

MUNDA

M' hi jugo que no ho sab.

JON

Ja 'l veig el tapabocas.

GAETANA

A mí 'm matará aquest fill!

MUNDA

Pero no 'l deixéu anar.

JON

Ara voldría que 'm fes un favor.

GAETANA

Cóm vol que li demani que no se 'n vaji? No se 'n vaji...

JON

Sí. Y déixim que li fassi una abrassada.

GAETANA, *no fentli ella.*

Ay, fill meu! Sino que jo voldría...

JON

Y que li faig ab tot lo cor y ab tota la meva ánima. Perque encara que jo no tinga familia ni res que m' haji vingut d' altra gent, cregui que soch agrahit. *(Molt conmogut.)* Veu: vosté al arribar m' ha fet un petó y m' ha dit «fill meu,» com ara, y aixó no 's paga ni ab tots los diners del mon pels que son com jo. Ab aixó, gracias, gracias!

GAETANA, *plorant.*

Y tot aixó per aquest mal xicot. Deu meu, qué desgraciada que soch!

MUNDA

Ja 's veu, ja, que no te ningú vosté, que no li fa res ferla plorar.

JON, *molt conmogut.*

Això mateix: deu ser això. *(Donantli la má.)* Passihobé. Y no sé qué dirli més; veliaquí. *(S' ha embolicat ab lo tapabocas pera dissimular la seva emoció. Encara ell no havía acabat de parlar, quan se sent remor de veus á fora.)*

MUNDA

El Bernabé! *(Cridant fort y privant lo pas á n' en Jon.)* Bernabé!

GAETANA

Ah! el meu fill!

JON

Malviatje!

MUNDA

Corre!

ESCENA XI

GAETANA, MUNDA, JON y BERNABÉ

BERNABÉ

Qué teníu?

GAETANA

Qué 'l teu company se 'n va.

BERNABÉ

Qui se 'n va?

MUNDA

El Jon.

BERNABÉ

Qué diuhen? Que te 'n vas? *(En Jon se queda parat.)* Que va de bo? *(En Jon ensopit.)* Sempre serás un poca-solta y un fréstech. *(Donantli una empenta.)* Ala aquí desseguida! Cóm s' entén? Tréute 'l tapabocas y no t' amaguis la cara, que la mare no ho mereix que la tractis aixís. *(El Bernabé li va desembolicant lo tapabocas.)* Vínam aquí. Bo! Fes com jo tú: déixals estar als ximples, y riguém nosaltres; que aquí no 'ns negarém, mal dimoni, que aquest barco no branda. *(Pica ab un peu á terra, y en Jon se precipita rabiosament impresionat als seus brassos.)* Vatuanada 'l xicot! Jo que 't portava á ensenyarte al poble, y que te 'ns escapis. No, mare? *(Cambiant creyentlo mitj amansit.)* Donchs, que no 's dina en aquesta casa?

GAETANA

Corre, Munda, corre, parém taula desseguida.

(En Jon s' ha girat d' esquena per amagar la cara quan s' han deixat anar de la abrassada. En Bernabé li parla pensant que encara está enfadat.)

BERNABÉ

Ara ja ho deus coneixer que anavas á fer una bestiesa. Sembla mentida que...

JON, *cremát, fort.*

No 'n parlém més, reira; qué més vols?

BERNABÉ

Res més, home.

JON, *carinyós.*

Que vols carregar la pipa?

BERNABÉ

Si 'n tinch més!...

ESCENA XII

MUNDA, GAETANA, JON, BERNABÉ, TOMÁS y PAU TRITS

TOMÁS

Ja som aquí.

(Las donas paran taula.)

BERNABÉ

Hont érau?

TOMÁS

Hem anat á la fira.

PAU TRITS

He comprat un mocador; es de seda. Tócal. *(A Bernabé.)*

BERNABÉ

Be ho sembla.

PAU TRITS

Qué vol dir ho sembla? Tu, Jon! *(Lo toca y no diu res.)* Dígas.

JON

Sí.

PAU TRITS

El voldría regalar á ta cosina. Es pel coll!

BERNABÉ

Regálali.

PAU TRITS

Cóm ho faré!

BERNABÉ

Munda!

MUNDA

Qué vols?

BERNABÉ

Veyas aquest.

PAU TRITS

Si, que... vaya, qu' es pel coll. *(Li dona.)*

MUNDA

Es forsa bonich. *(Li vol tornar.)*

PAU TRITS

Es pel coll. Es pel coll. *(Ella segueix volentli tornar. En Trits amaga las mans derrera la esquena per no péndrel.)*

BERNABÉ

Quédatél, que te 'l regala.

PAU TRITS

Aixó! *(Com qui ha sortit d' un apuro.)*

MUNDA

Qué va de bo?

PAU TRITS

Pel coll!

MUNDA

Ay! Gracias. Potser que me 'l posi. *(Diuhen que*

sí en Trits y en Bernabé.) S' hi te de fer la vora, pero me 'l poso. *(A Jon.)* Veritat que fa goig?

JON

Sí. *(Sense mirársel.)*

MUNDA, *á Bernabé.*

Quin company tens més aixut!

BERNABÉ, *rihent.*

Jon: fins la Munda 't troba aixut.

MUNDA

Ala, que no m' has entés!

BERNABÉ

Tomás, vuy que dinis ab nosaltres: vés á avisar á casa teva.

TOMÁS

Ca! Després de dinar aquí, me 'n aniré á dinar ab los de casa.

GAETANA

Tu t' asseurás al costat del meu fill, Tomás, que á tu t' escolta.

MUNDA, *mirant al Jon.*

Qui vol llescar pa? Lo vol llescar vosté?

JON

Prou!

MUNDA, *donantli un pa.*

Si es servit. *(Ell va á llescar. Ella l' atura.)* Espéris. Tórnimel. *(En Jon li torna.)* Y la ganibeta. *(Li dona, y la Munda fa una creu al pa y li torna.)* Llesqui ara.

JON, *bondadós, sense riure.*

Que... també ho tinch de fer jo?

MUNDA

Fássiho. No será cap mal.

JON

Aixís? *(Fent la creu.)*

MUNDA

Axó mateix. Donchs que no la fan á casa seva? *(Ell s' atura de llescar y la mira.)*

JON

Hont diu?

MUNDA, *picant ab un peu á terra.*

Ay! Dispensi.

JON

A mí ningú m' ha ensenyat de res. Veu, ara de vosté he aprés una cosa.

MUNDA

Volía dir si ho feyan al barco.

JON, *rihent una mica.*

A cada galeta la creu? *(Ella riu. La Gaetana entra y surt de la cuyna.)*

BERNABÉ

Mare: m' agradaría que ni vos ni la Munda vos haguessiu d' alsar de taula.

PAU TRITS, *á Tomás.*

Quan us voléu jugar que hi haurá escudella ó arrós ab peix?

TOMÁS

Cóm ho coneixes?

PAU TRITS

Per la flayre.

MUNDA, *á Bernabé.*

Cóm es que has dit que jo estava promés ab l' Hipólit?

BERNABÉ

Perque quan me 'n vaig anar festejávau.

MUNDA

Donchs res d' aixó á ningú, sents?

BERNABÉ

Per mí si que...

MUNDA, *á Jon.*

Qué fa, qué fa? No 'n llesqui més. Que li agrada 'l crostó?

JON

Prou!

MUNDA

Donchs veji; á mí la llesca del costat del crostó. Aixís. *(Repartint lo pa llescat.)*

GAETANA

Munda: comensa á cridar al Hipólit. *(Entornántsen á la cuyna.)*

MUNDA, *apart.*

Si, ara vindrá l' Hipólit! *(A Bernabé.)* Eh! Deixémlo estar.

BERNABÉ

No pot ser, noya. Hont es!

MUNDA, *rihent.*

Ves si 'l trobas. *(Surt Bernabé per la porta del mitj.)*

GAETANA, *ab una cassola.*

Vaja, que debéu tenir gana!

PAU TRITS

Veuréu; com qu' hem navegat ab el carril...

TOMÁS

Jo may menos.

MUNDA

Aném á taula. A taula! Jon!

BERNABÉ, *tornant.*

No es enlloch l' Hipólit.

MUNDA, *á Jon.*

No digui res vosté. *(En Jon s' arronsa d' espatllas.)*

GAETANA

Deu ser per la fira.

MUNDA

Quinas ganas de buscarse maldecaps!

GAETANA

No, no: en un dia com avuy! Ja diré que hi vajin... *(Surtint per la cuyna.)*

PAU TRITS, *á Bernabé.*

Eh qu' es arrós ab peix?

BERNABÉ, *sens escoltarlo. A n' en Jon.*

Veurás, te de dinar ab nosaltres avuy. *(En Jon va á contestar, pero s' atura perque sent á la Munda.)*

MUNDA

Jon! *(Volentlo fer anar cap á la taula.)*

TOMÁS, *dissimuladament destapant la cassola.*

Arrós ab...

PAU TRITS, *interrompentlo satisfet.*

Ah! *(Volent dir que ho ha endevinat.)*

TOMÁS

...ab pollastre. *(Acabant lo que anava á dir.*

MUNDA

Jo aniría comensant.

BERNABÉ

Espérat, dona; quin neguit que tens!

MUNDA

Ves! Neguit. *(Agraviada.)*

GAETANA, *tornant.*

Ja 'l trobarán desseguida.

MUNDA

Donchs no 'l trobarán, vaja, perque es allí dintre. *(Senyalant la sala de joch.)*

GAETANA

L' Hipólit es allí jugant? Y no m' ho havías dit!... Déixam á mí, que le 'n treuré arrossegant.

BERNABÉ

Mare, mare! Deixéulo estar.

GAETANA

Que no ho has sentit qu' está jugant?

BERNABÉ

Potser val més que no sigui ab nosaltres. Jo us ho demano: no armém escándol.

GAETANA

Y d' hont ha tret els diners aquest lladre?

BERNABÉ

Calléu, mare. Qué dirán? Féuho per mí us dich.

MUNDA

Aném á taula, dona. *(A mitja veu.)*

GAETANA

Ja no val tant ell com... *(Anant cap á taula.)*

BERNABÉ

Vos aquí; aquí; que jo vuy seure al vostre costat. *(Indicantli 'l lloch del mitj de cara al públich.)*

PAU TRITS, *á Munda.*

Y jo que sech al teu costat?

MUNDA

El Jon aquí. *(Indicantli una cadira hont no s' hi asseurá definitivament.)*

BERBABÉ

No, 'l Jon també al costat de la mare. Aquí, Jon! *(En Jon hi va callat. La Munda, al veure que 'l Jon se 'n va del seu costat, cambía també de lloch, y lo mateix fa 'l Pau Trits, qu' estava empenyat en seure al costat de la Munda. Quedarán posats d' aquesta manera: La Gaetana al mitj tenint á la dreta en Bernabé y á la esquerra en Jon. La Munda al cap de taula d' esquena á la cuyna, y en Tomás al altre cap. D' esquena al públich, y al costat de la Munda 'l Pau Trits. D' esquena també al públich y al costat d' en Tomás hi haurá la cadira pera l' Hipólit.)*

MUNDA

Jo al cap. Aixécat, Tomás. Oh! y que 'm toca estar prop de la cuyna.

PAU TRITS, *á la Munda.*

Jo aquí. Estich be aquí?

MUNDA

A tot arreu.

GAETANA

Y pensar que ara aquest lladre...

BERNABÉ

El primer que 'n parli!... Aquest plat va per vos, mare.

MUNDA

Ah! El crostó del Jon! Dónamel, Tomás. *(Anantli á buscar.)*

TOMÁS

Te, te.

JON

No hi fa res.

BERNABÉ

Va per tú, Jon. Te voldría fer un plat com aquellas rocotas qu' embestí 'l *Sant Cusé...*

JON

Bó. Bó 't dich. *(Molt sério.)*

PAU TRITS

Per mí fes lo que vulguis. Ja sabs que jo... *(Al veure que no n' hi posa més.)* Fes, fes.

BERNABÉ, *no dantli á n' ell.*

Per la Munda. *(Donantlo á la Munda.)*

PAU TRITS

Ja volía dir jo.

BERNABÉ

Ara va per tú. *(Li omplirá molt lo plat.)*

MUNDA, *á Jon.*

Miri: li poso vi. A vosté li deu agradar aixut, forsa aixut.

BERNABÉ

Entenla, Jon.

JON

Ja la entench, ja.

PAU TRITS, *á Munda.*

Eh que sembla que hi ha peix?

MUNDA, *á Jon.*

No s' enfadi, eh?

PAU TRITS, *á Munda.*

Eh que hi ha peix aquí? *(La Munda segueix no escoltantlo.)*

BERNABÉ

Jo 'm penso qu' en Jon se 'n dona vergonya de menjar entaulat. *(Ja ha escudellat per en Tomás.)*

GAETANA, *á en Jon que riu mitj avergonyit.*

Déixil dir!

JON, *conmogut.*

Jo no més sé qu' estich molt content.

BERNABÉ

Com que á bordo posém un gibrell al miti, y tothom hi fica la cullera...

PAU TRITS

Y vosté qué m' hi diu? *(Tornanthi.)* Qué m' hi diu?

MUNDA

Es gustós.

PAU TRITS

No; vuy dir el mocador de seda.

MUNDA

Ah! gracias.

ESCENA XIII

MUNDA, GAETANA, JON, BERNABÉ, PAU TRITS, TOMÁS y l' HIPÓLIT, que obra la porta de la sala de joch d' una revolada y surt rápit. Al veure que hi ha gent fa un moviment per entornársen.

HIPÓLIT

Ah! Quin fástich!

MUNDA

Bernabé: posa al plat del Hipólit. *(A Bernabé sol.)*

BERNABÉ

Hipólit: va per tú. Com que no sabíam hont eras... *(Se te de veure 'l neguit y la contrarietat del Hipólit.)*

GAETANA

Hipólit!...

BERNABÉ, *á ella sola.*

Calléu! Te; si 'n vols més ja hi tornarás tu mateix. *(Posantli 'l plat al seu lloch.)*

HIPÓLIT

No; no dino jo ara. *(Anántsen cap á la segona porta esquerra y desapareixent.)*

GAETANA

Ala á taula desseguida!

MUNDA

Tia!

BERNABÉ

Miréu de dona! Deixéulo estar: bon vent! Ara diném: diném. *(Menjan callats.)*

PAU TRITS

Donchs... li escau forsa 'l mocador.

MUNDA

Ay, ay, ay! Ja torna. Ja torna.

BERNABÉ, *baix.*

Calléu, mare! Afiguréuse que 'l *Sant Cusé* ja no tenía cap pal y s' obría pel mitj. *(Entra l' Hipólit.)* Miréuse 'l Pau Trits que s' ho empassa depressa. *(Rihent.)*

HIPÓLIT, *desde lluny.*

Munda! *(Ella fa que no 'l sent.)*

PAU TRITS

Menjo com vosaltres, ves.

MUNDA

Poséunhi més. *(Rihent tots.)*

HIPÓLIT, *cridant més fort.*

Munda!

MUNDA, *apart.*

Ay, Senyor!

BERNABÉ

Be, Trits; no te 'n donguis vergonya: de tots los de bordo eras lo més fart. *(Riuhen.)*

HIPÓLIT, *molt fort.*

Munda! *(Acostántshi y donantli una grapada.)* Álsat!

JON

Redéu! *(A mitja veu, pegant un cop á la taula.)*

HIPÓLIT

Que t' alsis, dich!

BERNABÉ, *baix.*

Veshi. *(La Munda se 'n va á primer terme hont es ell.)*

MUNDA, *á mitja veu.*

Ay, Deu meu! *(Alt.)* Ja vinch. *(Al serhi.)* Qué vols, vaja?

BERNABÉ, *á Gaetana.*

Potser aixís ens deixará tranquils.

HIPÓLIT, *concentrat.*

Tórnam á dar la clau.

BERNABÉ

Menjém.

JON, *tirant la forquilla contra 'l plat.*

No puch jo.

MUNDA

Ja no la tinch.

HIPÓLIT

No es al calaix. Jo vuy la clau.

MUNDA

Demánala á ta mare.

HIPÓLIT, *furiós.*

Que la vuy.

MUNDA

Ella la te, 't dich.

HIPÓLIT

Ira de Deu! *(Anantla á amenassar.)*

MUNDA

Qué fas?

HIPÓLIT

Que vuy diners. Y 'm sentiréu tots. *(Ell la vol agafar per un bras.)*

MUNDA

Noy, arréglat. *(Desféntsen y corrent á seure á taula.)*

HIPÓLIT, *apart.*

Si? Donchs ja m' arreglaré jo. *(Anant cap á la taula.)* Mare... *(Refrenant la ira sens poder.)*

GAETANA

Qué vols?

HIPÓLIT

La clau del calaix; del taulell ó de la...

GAETANA

Vina á dinar; vina.

BERNABÉ

Au, vina, home!

TOMÁS

Seu, seu. *(En Bernabé 'l va á trobar.)*

HIPÓLIT

No us fiquéu ab mí vosaltres.

BERNABÉ, *afectuós, íntim.*

Escolta, Hipólit: fesme content avuy. Feya molts mesos que no 'ns véyam, home! *(Posantli la má al coll.)*

HIPÓLIT

Fuig!

BERNABÉ

Au, vina!

HIPÓLIT

Déixam estar.

BERNABÉ

Fesho per mí y per la pobre mare. *(En Jon fa anar lo cap.)* Seu ab nosaltres.

HIPÓLIT

Reira! Que ja us he dit que no com una pu...

GAETANA

Bernabé, déixal estar. *(En Bernabé s' arronsa d' espatllas y torna á la taula.)*

BERNABÉ

Tu mateix.

HIPÓLIT

Y vos me donéu la clau.

GAETANA

Aixó no t' ho pensis.

HIPÓLIT

Que vuy la clau del calaix desseguida.

GAETANA

Vésten d' aquí.

HIPÓLIT, *picant fort á la taula.*

La clau.

GAETANA

No te la dono la clau, no; jugador, lladre de casa.

HIPÓLIT, *picant ab lo puny á la taula.*

La clau! La clau!

BERNABÉ, *alsantse.*

Hipólit: deixa estar á la mare.

(La Gaetana s' ha fet enrera alsantse. Los altres s' alsan també. Res de nota cómica.)

GAETANA

Y aixó es un fill?

MUNDA

Pero que no ho veus que no te la donará? *(Agafantlo per un bras per tréurel.)*

HIPÓLIT

Y tu qué vols, eh?

MUNDA

Qu' ets boig?

HIPÓLIT

Qui t' hi fa ficar á tu? Mala pua; bandarra d' hostal!

MUNDA

Ay, lladre! Sí, lladre, que avuy mateix m' has pres la clau del calaix.

HIPÓLIT, *pegantli duas bofetadas.*

Te; tros de bestiota. Te; arrastrada.

JON

Ay reira de Deu!

MUNDA

Corréu!

HIPÓLIT

T' escanyaré. *(Agafantla pel coll.)*

BERNABÉ

Hipólit!

JON

Mal llamp! Déixala estar, brétol? *(Llensantlo lluny d' una revolada.)* Pegar á una dona! Murri!

GAETANA

Quin fill!

HIPÓLIT

Ah, si? Tu 't ficas ab nosaltres? *(Anantlo á embestir.)*

BERNABÉ

No. *(Contenintlo.)*

TOMÁS

Hipólit!

JON

Deixéulo; que s' acosti que li clavaré una pallissa.

HIPÓLIT

No m' agaféu.

JON

Vina, que t' escalfaré las orellas.

HIPÓLIT

Deixéume. *(Desprenentse dels que l' aguantan.)* Surt á fora.

JON

Y si que hi surto. *(L' Hipólit ha sortit cap á fora.)*

BERNABÉ

No, Jon. *(Corrent ab en Trits á privar al Jon que surti.)*

JON

Redéu. Si ja hi soch! *(Ja lluny.)* Ha pegat á una dona! *(Ja es fora.)*

GAETANA

No 'ls deixéu barallar!

BERNABÉ

Qué 'ls hi ha agafat? Separémlos!

PAU TRITS

No, Jon! *(Surten tots los homes corrents.)*

MUNDA

Corréuhi!

TOMÁS

S' han tornat bojos. *(Surt l' últim.)*

GAETANA

Vergé Santíssima!

MUNDA

Ay, Deu meu!

ESCENA XIV

GAETANA, MUNDA, SENYOR QUEROL, HEREU FIGUERAS, TRUMFOS, y després JON, BERNABÉ, TOMÁS, PAU TRITS, altres jugadors y altra gent del poble.

SENYOR QUEROL, *cremat.*

No 's pot fer res ab aquets crits.

GAETANA

Que 's barallan á fora!

MUNDA

L' Hipólit! Corréu!

HEREU FIGUERAS, *cremat.*

Qué passa?

SENYOR QUEROL

Res; barallas. *(Hi ha altres jugadors á la porta del joch.)*

MUNDA, *que ha anat á la porta del fons y torna.*

Ay, tia! tia!

GAETANA

Qué hi ha?

MUNDA

Que 'l Jon está ferit.

GAETANA

El Jon!

TOMÁS

L' Hipólit s' ha tret un ganivet y li ha clavat.

GAETANA

Reyna dels ángels!

TOMÁS

Ja 'l portan.

SENYOR QUEROL

Ca! Si no deu ser gran cosa!

MUNDA

Verge Santíssima! *(Venen Bernabé y Trits portant al Jon ab altra gent.)*

GAETANA

Ay, Deu meu! Quina desgracia!

BERNABÉ

Mare! Mare! Ja ho veyéu.

PAU TRITS

Es un pillo. A trayció. En Jon ni s' havía tret el ganibet.

GAETANA

Ay, Deu meu! Deu meu!

BERNABÉ

Jon! No contesta, mare!

GAETANA

Jon! Jon!

JON

Qué? Qué?

MUNDA

Quanta de sang! Y ha estat per mí!

JON

No; si ja 'm passará! No ha sigut res. *(Molt abatut.)*

BERNABÉ

Portémlo dalt.

PAU TRITS

Aném depressa.

GAETANA

Pobret!

JON, *girantse á n' ella al sentirla.*

Val més jo que 'l vostre fill. *(La Gaetana arrenca en plor fort.)*

MUNDA

Que fugi l' Hipólit. *(Als homes que hi ha á la escena.)*

JON

Jo ray! Jo ray!

BERNABÉ

Amunt! No li fem mal. *(Tots á mitja veu.)*

PAU TRITS

Caminém.

BERNABÉ

Agáfémlo be.

TOMÁS

No us aturéu.

GAETANA

Pobret!

BERNABÉ

No anéu tant depressa. *(Desapareixen tots.)*

TRUMFOS

Sempre barallas! Quina gent!

HEREU FIGUERAS

Ja veuréu com no será res.

SENYOR QUEROL

Si ell mateix ho diu!

TRUMFOS

Malehit sigui! *(Entornántsen cap al joch.)* Seguím; seguím!

SENYOR QUEROL

Qui dona, minyons: qui dona? *(Tornant á ajustar la porta del joch.)*

TELÓ

Acte segon

Una saleta del hostal al primer pis. Al fons duas portas. la de la dreta va cap á la escala que devalla; la de la esquerra dona á un corredor fosch. A la dreta de la escena una finestra; á la esquerra duas portas. Es á la tarde.

ESCENA PRIMERA

GAETANA y MUNDA respallant un gech.

MUNDA

Ja está respallat aixó.

GAETANA, *venint de la primera porta esquerra.*

Dónamho, que 'l pobre xicot se neguiteja.

MUNDA

Mentres no sigui massa aviat y després empitjori.

GAETANA

Qué hi farás si 's vol llevar de totas passadas. *(Se 'n torna cap al cuarto enduyénsen diferentas pessas de roba.)*

MUNDA

Tornéu per la gorra. *(La raspalla.) (Apart.)* Això sembla sang. Si que ho deu ser. Eh! Ja es dissimulat.

GAETANA, *tornant ab lo gech.*

Te, que hi ha un botó que cau.

MUNDA

Ja 'l recusiré.

GAETANA

Móute, que vol que 'l Bernabé 'l trobi llevát.

MUNDA

Prenéu la gorra. *(La Gaetana la pren d' una cadira; la Munda s' asséu vora una taula de cusir.)*

GAETANA

Ay, sí. Repássals tots.

MUNDA

Ja ho faré, ja. *(Se 'n va la Gaetana.)* No sé qué pagaría de que ara no 's llevés aquest home. *(Petita pausa.)* Justament avuy.

GAETANA, *tornant á sortir.*

Veurás; dónamel com estigui.

MUNDA

Si ja acabo.

GAETANA

Cá! Si ja está vestit! Quan se fica una cosa al cap...

MUNDA

Teníu.

GAETANA

Quin neguit! *(Entornántsen depressa.)*

MUNDA, *apart.*

Més val que no m' hi estigui ab ell: me 'n vaig á baix.

ESCENA II

MUNDA, GAETANA y JON

JON, *desde dins.*

Munda! Espérat, Munda.

MUNDA, *apart.*

Vaja! Ara espérat que surti.

GAETANA

Repénjat fort; ben fort.

JON

Es que no caldría. Si 'm trobo més be!

GAETANA

Veurás; no fassis valentías.

JON

Y vuy que ho veyéu que tinch forsas jo. Teníu: tot sol. *(Dona una balansada y la Munda hi corra.)*

GAETANA

Ay, Deu meu!

MUNDA

Qué fas? Qué fas? *(Sontenintlo ab la Gaetana.)* Ay, ay, que 'm fas caure!

GAETANA

Vaja, ja ho veus si pots.

JON

Ab una mica més aném tots per terra. Tot branda, com al barco.

MUNDA

Seu ara.

JON

Te; ja tot está aturát. Ay, qu' estich be!

GAETANA

Jo ja no ho volía que 't llevessis; sino que tu estás fet á que ningú 't mani.

JON

Y tal si vaig be! Sino que ab tants dias sense móurem s' han rovellat las frontissas. *(Pegant ab un peu á terra.)*

GAETANA

Ara pendrás una tasseta de caldo y un ditet de vi. Oy?

JON

Oy! Veyéu! Ara fins me posaría á corre.

MUNDA

Ja hi aniré jo.

GAETANA

Jo, jo. Tu óbrali 'l cuarto, que s' exali.

MUNDA

Sí, sí. *(La Gaetana va cap á baix. La Munda cap al cuarto.)*

JON, *avans que hi arribi.*

Munda! Vina, vina, Munda.

MUNDA

Qué vols? *(Ananthi de mala gana.)*

JON

Mirarte una miqueta, dona. Aixís, ben mirada; aixís, Munda.

MUNDA

Tu dirás quan estiguis llest.

JON

Uy!... No encara, que n' hi ha per estona.

MUNDA

Tu estás molt alegre y jo més...

JON

Tú no, eh? Es clar: veyent lo que pateix aqueixa pobra dona ab lo fill sempre á punt de que l' agafin.

MUNDA

Afigúrat.

JON

Jo á n' ella no n' hi parlo, es clar. Y no se 'n sab res, veritat?

MUNDA

Res. *(Mentint.)*

JON

Jo d' aquí me 'n tinch d' anar tant aviat com puga. *(Pausa, mirant á n' ella esperant que s' hi oposi.)* Perque, tu ja ho veus; mentres ella 'm tinga al devant se li renovan las llagas.

MUNDA

Es clar!

JON

Es clar! *(Pausa.)* Fa més dias que 't vuy dir una cosa. Sino que no goso.

MUNDA

Veurás; vaig á obrir el teu cuarto.

JON

No, no; no 't moguis. Te 'n recordas quan vaig arribar que 't vaig dir que ja hi estava fet á ser tot sol al mon, y que no ho havía dit may ab pena alló de «sol, solet, vínam á veure...»

MUNDA

Si, prou, perque tu 'm vas dir que tot t' era igual, fret y calor. Ja ho veus si me 'n recordo. *(Fa per anársen.)*

JON

Espérat!

MUNDA

Carám d' home!

JON, *alsantse.*

Sabs que avuy 't trobo molt estranya? Qué tens?

MUNDA

Qué vols que tinga? Feyna.

JON, *agafantli las mans.*

No, no. Lo que t' anava á dir, Munda, era que no m' havía avesat, com me creya, á no tenir ningú. Y per aixó, quan aquestos dias me dich «sol, solet, vínam á veure...» sento forsa fret, forsa, créume.

MUNDA, *desfentse de las mans d' ell.*

Calla, Calla. *(Escoltant espantada.)*

JON

Qué hi ha? Qué escoltas?

MUNDA

No res. Y sabs que ho fa que 't vingan aquestos pensaments? Que encara no estás bo; vetho aquí.

JON

No es aixó, no: es qu' he viscut ab vosaltres. Y jo per tu, Munda...

MUNDA, *interrompentlo rápit.*

Tia: que no portéu 'l caldo?

JON

Pero, Munda! Cóm es que?...

MUNDA, *interrompentlo.*

No sé perque triga tant.

JON

Pero...

MUNDA

Tia!

JON, *apart.*

Bueno! Está be. Tinch d' anármen. Au! A tornar á ser el mateix de sempre.

MUNDA, *que ha anat al peu de la escala.*

Ja es aquí la tia.

JON

Sí, sí: depressa, depressa á curarme.

GAETANA

Te 'l caldo, te. El trobarás á punt.

JON

Déumel, déumel. *(Entre glop y glop.)* Per posarme ben bo aviat y anármen d' aquí, que prou heu fet per mí aquestos dias.

GAETANA

Qué dius? Qué dius?

JON

Si, perque tant, tant, ja us dech comensar á fer nosa.

GAETANA, *á Munda, que torna.*

Que no 'l sents, Munda? Que potser l' has fet enfadar tú?

MUNDA

Y ara! No.

ESCENA III

MUNDA, GAETANA, JON y 'l SENYOR QUEROL

SENYOR QUEROL, *desde la escala.*

Se pot pujar?

MUNDA

El senyor Querol! Puji, puji, senyor Querol.

SENYOR QUEROL

Veyám com están en aquesta casa.

GAETANA

Ja 'l tením llevat. Mirissel, mírissel!

SENYOR QUEROL

Bravo, home, bravo!

JON

Ja 'm veu, senyor Querol.

SENYOR QUEROL

Carátsos! Quina bona cara que fém, minyó!

GAETANA

Ara 't portaré 'l vin-blanch. *(Se 'n va cap al cuarto del Jon.)*

JON

Sí, sí, vaig depressa.

MUNDA

Segui, que li fará companyía.

SENYOR QUEROL

Ja teníu prou sort, ja, de que 'l Jon se curi, que si s' arriba á morir, lo qu' es l' Hipólit...

JON

Pero com que no m' he mort...

MUNDA, *baix y mirant per tot.*

Vol dir que... potser l' haurían condempnat á... forsa cosa?

SENYOR QUEROL

Es clar; molt més que ara.

MUNDA

Vol dir que si l' hagués mort al acte potser... hauría anat... al pal?

SENYOR QUEROL

No me 'n estranyaría.

JON

Cá!

SENYOR QUEROL

Cóm cá? Afigúrat: tenir aposentada á casa la víctima y matarla á trayció! Y ab los antecedents que tenía!

JON

Pts! calléu. *(Perque ve la Gaetana.)* Vinga, vinga aquest vinet!

GAETANA

Aixó sí que veig que t' agrada. *(Porta una ampolla y un got en un plat.)*

JON

Com que retorna.

GAETANA

Te més anys! El vol tastar, senyor Querol?

SENYOR QUEROL

Gracias, Gaetana.

(Deixa 'l got del Jon á la tauleta.)

GAETANA, *entornántsen la ampolla.*

Poch me pensava que aquest vi hagués de servir... *(Desapareixent.)*

MUNDA, *que rumiava.*

Escolti: Que costa gayre d' arribar á Fransa una persona que hi vaji á peu?

SENYOR QUEROL

Qué 't diré jo!...

MUNDA

Perque diuhen que si l' Hipólit pogués entrar á Fransa, ja no l' agafarían.

SENYOR QUEROL

Filla: no sé cóm va aixó.

JON

Jo cada dia 'm desperto ab la por d' una mala noticia.

MUNDA

Y digui, digui. Per hont li sembla que fora més segur de passar per arribarhi á Fransa?

SENYOR QUEROL

Es que tú deus saber hont es.

MUNDA

No, no. Sino que una persona rumía... sab? *(Ella s' aparta per dissimular.)*

JON

Ditxós el dia en que sabrém que está en lloch segur!

SENYOR QUEROL

Noy: tens bon cor!

JON

Veurá... no tinch res més. Sobretot ho desitjo per aquesta pobra dona, que está patint lo que no 's pot dir. Al capdevall es la mare d' aquest xicot. Y... ho diuhen, que quan se tracta d' un fill, sempre... Te fills vosté senyor Querol?

(Durant lo restant de la escena, la Gaetana y la Munda s' aturan, venen y van, y entran y surten pels cuartos de la esquerra.)

SENYOR QUEROL

Tinch dos noys y una noya.

JON

Y li han sortit bons, es clar.

...EROL

Co... ...cias á Deu. Com que havía
tir... ...arme ab una santa dona, que
... ...va guiar pel bon camí, y més
... posar en colegis excelents... Per
... seu voltant sols s' han trobat ab bons
... perque jo sempre he tingut la máxima de
... pares el mal el tenen d' anar á fer fora de
...

...ON, *després de quedársel mirant fixo.*

Aquestas cosas vostés las saben. Jo si que!... com que soch... cóm li diré? com una pedra vinguda de no se sab ahont... Es clar que quan un pare fa una cosa ell sab perqué la fa.

SENYOR QUEROL

Per aixó vaig encarregar á la Gaetana y á la Munda que no declaressin que jo era al hostal quan la teva desgracia. Perque... *(S' atura indecís.)*

JON

Digui, digui, senyor Querol.

SENYOR QUEROL

Perque, conta 'ls de casa, si m' obligavan á fer de testimoni y s' enteravan de que aquell dia m' estava al hostal ab uns quants...

JON. *Ve la Gaetana.*

Y ara deu haver vingut per recordarnos que no 'l comprometém.

SENYOR QUEROL. *Ve la Munda.*

Sobretot, Gaetana, y tú, Munda.

GAETANA, *ab pena.*

No passi ánsia; ja li vaig dir. *(La Munda no diu*

res y s' asséu lluny abatuda. La Gaetana se 'n torna.)

SENYOR QUEROL, *á Jon.*

Si, perque tu no las sabs las mevas angunias. Considera: tinch la noya casadora y 'ls noys están á punt també de fer un bon partit.

JON, *que 's passejava.*

Repari, repari si camino be. *(Aturántseli devant. La Munda se n' ha anat ab la Gaetana.)* Donchs veu, senyor Querol, ara jo 'm tinch d' alegrar de ser sol-y-vern al mon, veu? *(Se passeja una mica y 's torna á aturar.)* Ni tinch fills que 'm fassin abaixar la cara, ni pares que 'm puguin afrontar, ni ningú que 'm carregui al coll las sevas desgracias.

SENYOR QUEROL

Es clar que 'l qu' es com tú...

JON, *accentuant lo que diu al veure passar á la Munda: ab despit.*

Miris: á mí, si un bras me fa mal, soch jo qui me 'n dolch y ningú més. Vostés, si un fill está malalt, se posan malalts tots; y quan els hi enterran el pare ó un altre dels seus, sembla que vostés mateixos van á parar dintre de la caixa. Jo veig passar per devant meu tots els enterros del mon, y 'm dich: tot aixó que s' ha mort no va per tú; déixals que passin: no ho son, no, dels teus, que tú no ets de ningú, que tú no ets d' enlloch, que á tú no t' ha previngut res, res de ningú: ni pátria, perque no sabs hont has nascut; ni nom, perque no sabs cóm te dius; ni relligió, perque no te n' han ensenyada cap; ni lleys, perque ningú t' ha fet entendre qué es lo be y qué es lo mal; y vas pel mon com... com las bolvas, que 's gobernan pel vent que fa, y passan sense que ningú

las veji. Derrera meu no hi ha ningú, senyor Querol, *(rihent trist)* y devant tampoch. Quan tanqui 'ls ulls, llestos. Morta la cuca mort el verí, ja ho diu 'l ditxo.

SENYOR QUEROL

Mentres t' ho prenguis d' aquesta manera!

JON

Veu? Vosté m' ha dit que 'ls seus fills li han sortit bons perque desde petits han rebut la millor educació del mon y han vist bons exemples. Donchs figuris jo. Els recorts que tinch de més anys son de que dormía apilotat ab altres xicots en una cova de Montjuich; després, que feya la figuereta per las plassas de Barcelona. Més endevant, que 'm van recullir ab altres xicots, no sé qui, ni ahont; que vaig dormir en un llit arrenglerat; que més ensá, dormía ab uns pobres al portal d' una iglesia; que 'm van tornar á agafar; que 'm vaig escapar una altra vegada. Després que venía paper á la Rambla; que, fugint d' un home que 'm pegava perque captés á la Riba, 'm vaig amagar al fons d' un barco; que vaig viure anys y panys á alta mar ab el gos del capitá; després ab gent, que, igual que al gos, tampoch els entenía. Ara mort de fret, ara mort de fam, y ara per carrers de no sé hont, y ara per camps y montanyas, que tot m' era igual, sempre en mitj de gent que ni 'm mirava; fins que, rodolant, anant á puntadas de peu, m' he topat ab que havía tret de sota l' aygua á un home que ab prou feynas coneixía, y que axó era ben fet y d' home de bons sentiments, segons tothom me deya. *(Sarcástich.)*

SENYOR QUEROL

Ja ha sigut una vida ben estranya la teva! Perque

tú no t' ho pensas lo que son los goigs de la familia, de la casa.

JON

Goigs de la casa, de la familia... *(Arronsantse d' espatllas.)* La familia d' aqui, eh? La de vosté, que viu ab la por al cos de que cualsevol dia...

GAETANA

Quin enrahonar més etern!

SENYOR QUEROL

No 't convé cansarte: girém full, girém full.

JON

Deixéume esbravar ara que 'm ve de gust. Y tú, Munda, escolta. No per res, no, sino perque m' agrada que m' escoltis.

MUNDA

Oh, ja m' agrada sentirte. *(Mitj rihent.)*

JON, *rihent trist.*

Donchs, quan era menut, s' ensopegava que, jugant ab alguns noys arreplegadissos, se feya fosch, y alashoras jo anava seguintlos pels carrers fins que, poch á poch, l' un se quedava en una casa, l' altre en un' altra, y jo m' abrassava al derrer, ben fort, perque no se 'n anés com els demés; mes á n' aquest lo van cridar desde 'l fons d' un portal per hont eixía un raig de claror, y ell me va donar una empenta perque 'l deixés anar, y derrera d' ell el portal se tancava, emportántsen olors de menjar, ayre tebió d' alegría, y fins aquell raig de llum que s' avansava cap al carrer. Y jo 'm tornava á quedar sol un' altra vegada, mirantme ab enveja y ab odi tanta y tanta casa, que totas tenían amo, y d' hont transpuavan cants y riallas, y en cap me volían.

GAETANA

Pobre Jon! Eh, Munda?

MUNDA, *distreta.*

Sí, sí; ja es ben trist això.

SENYOR QUEROL, *indiferent.*

Ja 't dich jo qu' es un mon! *(En Jon riu trist.)*

GAETANA, *á Munda.*

Noya: qué te avuy 'l Jon?

MUNDA, *contrariada.*

Y qué voléu que tinga? Res.

JON, *al senyor Querol.*

No 's cregui; per xó l' afany sempre l' he tingut de véurela per dintre la vida de las casas, y de coneixer cóm va això de las familias. De manera que, quan vaig arribar aquí ab el Bernabé, no sé cóm me trobava de conmogut, y... vaja, que ho diré: hi vaig entrar temorós, com si encara fos una criatura; sino que sentía al mateix temps com una mala voluntat, ó despit, ó no sé qué per tot lo d' aquí: per vostés, fins per las parets y 'ls mobles lluhents de refregarshi pares y fills tant temps, de passarhi las mans aquells que ells ab ells s' ajudan per tot, y ploran y riuhen los uns ab los altres.

SENYOR QUEROL

Ves quinas cosas li passan pel cap á n' aquest xicot!

GAETANA

Ay, infelís! Potser si que 'l cor ja t' ho deya que aquí...

JON

No, no: perque quan vos me váreu abrassar y be-

sar, me vaig creure que m' anava á morir d' alegría. Jo no ho sabía que hi hagués un' altra manera de besar, y 'm vaig sentir qu' era com tothom, qu' era un home com els altres homes, que no ho era, no, un rebuig de la terra.

GAETANA

Si, pero després aquest mal fill...

JON

Ah no, no, Gaetana, no. La ganibetada no va anar tan endintre com aquell petó que 'm va arribar á l' ánima.

MUNDA, *á la Gaetana, que arrenca en plor.*

Vaja, dona, encara no heu plorat prou?

JON, *al senyor Querol.*

Jo 'n soch la causa, veu?

SENYOR QUEROL

Ánimo, dona, ánimo!

JON, *á Gaetana.*

Escoltéu: no voléu que 'm posi ben bo? Donchs feu per estar alegra. *(Girantse als altres.)* Sabéu qu' hem de fer ara nosaltres? Anar á esperar al Bernabé pel camí.

GAETANA

Tú sortir de casa?

JON

Al menos fins abaix. Veritat, Munda?

MUNDA

Aixó sí.

GAETANA

Vina, donchs, vina. *(Volentlo sostenir.)*

JON, *fugint.*

No; sol, sol. *(Rialler.)*

SENYOR QUEROL

Y jo me 'n aniré si no 'm necessitan.

GAETANA

Ay, gracias.

SENYOR QUEROL, *baixant.*

Y sobretot, res de que jo era aquí 'l dia de la fira.

GAETANA

No tingui por.

JON, *també baixant.*

No ho sabrá ningú, ningú.

ESCENA IV

MUNDA y l' HIPÓLIT. La Munda será la última que ha anat cap á la escala. Al baixar lo primer grahó, l' Hipólit que ve del corredor del fons, la crida.

HIPÓLIT, *baixet.*

Munda! Munda!

MUNDA

Ay, Reyna Santíssima! No cridis, no cridis. Per qué vens aquí? No veus que 'm compromets?

HIPÓLIT

Es que ja estich cansat de tants misteris. Soch á casa meva jo.

MUNDA

Ves! Ves! Amágat! Y quan sigui nit, fuges.

HIPÓLIT

Si, perque tu me la fassis ab ell: que massa que ho he escoltat tot en aqueixas vint horas que soch aquí, com un lladre á casa meva.

MUNDA

Y qué has sentit, qué has sentit? Embustero! Més bestia jo que 't vaig obrir la porta. Y tú no ho sabs lo que pateixo tot avuy.

HIPÓLIT

Tú per mí patir? Si encara te 'n alegrarías de que m' agafessin. Y quina rábia, quina rábia! Corre, au, corre. Vés ahont me trobas més diners, més.

MUNDA

Ay, Senyor, Senyor! *(Picant de peus.)*

HIPÓLIT

Y quan sigui fosch me tornarás á obrir la porta del corral: que me 'n aniré.

MUNDA

Y hont anirás, desgraciat, que no t' agafin?

HIPÓLIT

Bosch endins, com aquestos dias, y tu 'm deixarás el menjar al mateix lloch; y mira!... *(Gratantse 'l cap.)* Perque si 'm quedés aquí y tornavan els civils...

MUNDA

Ay, no, no; aquí no t' hi pots estar, que massa vegadas que s' han presentat aquets dias.

HIPÓLIT

Reira! Y quina mala ventura la meva!

MUNDA

Pero qué esperas, infelís? Escápat, vésten á Fransa.

HIPÓLIT

Ah, si jo l' hagués deixat al siti á n' aquest pillo!

MUNDA

Calla, calla, que si 't sentíssin...

HIPÓLIT, *deteníntla.*

Sí que ho dich, sí, perque si l' hagués mort, res me faría d' anármen lluny, y si m' haguessin agafat, no se 'm menjaría 'l neguit á la presó. Perque jo no vuy que s' estigui á casa aquest pillet, ho sents? No ho vull; no ho vull.

MUNDA

No cridis.

HIPÓLIT

Perque ell va per tú, que 't busca á tú. Y tu ho coneixes que s' ha emprendat de tú, remalehida!

MUNDA

Que 'n vas errat de comptes! May m' ha dit res aquest home. Eh! Ni 'm voldría per res. Si potser es casat y tot, ves!

HIPÓLIT

Míram, míram. *(Rebregantla per mirarla.)* Aquí, que 't puga escanyar si m' enganyas.

MUNDA, *mirantlo ab descaro.*

Sí, sí: que may m' ha dit res. Qué 't puch enganyar jo á tú?

HIPÓLIT, *donantli una empenta.*

Ves, ves; que no ho puch saber si 'm fas la patota. *(Cau ell rabiós y mitj plorant en una cadira.)*

MUNDA

Hipólit!

HIPÓLIT

Jo no 'm mouré d' aquí, nó, mentres que ell hi sigui. Y si venen los civils, me defensaré á tiros. *(S' ha aixecat rabiós.)*

MUNDA

Hipólit. Escóltam, escóltam! *(Ell no la vol escoltar.)* Jo 't vuy á tú, no més que á tú de tot lo mon. Mes si t' agafessin y anessis á presidi, fill meu, tot estaría acabat entre nosaltres. Donchs á fugir, ho sents, y á campártela. Que no ho sabs prou que tú, tú ets el meu home? Y mira: per aquesta: *(fent la creu ab dos dits)* escápat, y jo vindré á trobarte allí hont siguis.

HIPÓLIT

Qué dius? Que tú vindrás allí hont te digui? Que va de bo, Munda?

MUNDA

Vaja, vaja, que aviat me faríais fástich. No ets ningú, tú; un poruch; un mort de por. Jo 'm voldría veure al teu lloch.

HIPÓLIT

Donchs mira: tiraré al dret. Me 'n aniré. *(Ella fa un moviment volentlo interrompre: ell afegeix rabiós.)* Si, me 'n aniré. Y no me la farás, no; perque si 'm trahissis, reira de Deu! jo un dia ó altre 't trobaría.

MUNDA

Venen. Torna á dalt.

HIPÓLIT

Pújam lo que t' he dit.

MUNDA, *tirántseli al coll en una efusió d' amor.*

Hipólit, Hipólit de la meva vida!

HIPÓLIT, *ab amor salvatje.*

Mecatxo ab la dona! *(Besantla.)* Que no 't pugui aburrir jo! *(Tirantla lluny.)* Ves, ves, malehida!

MUNDA

Que son aquí!

HIPÓLIT, *desde 'l corredor.*

No fem cosas. Diners!

ESCENA V

MUNDA, GAETANA, JON, BERNABÉ y TOMÁS

BERNABÉ, *desde la escala.*

Encara no he vist á la Munda.

MUNDA

Ja baixo, ja baixo.

BERNABÉ

No, si ja som aquí.

JON

No sé pas perque pujém.

GAETANA

Perqué estarás més be aquí dalt.

BERNABÉ

Estich més content, Munda!

MUNDA

Per qué ho estás?

JON

Perque 'l Jon fa tant bona cara.

BERNABÉ

En tants dias que no 't veig, renoy!

JON

Si tinch més vida jo! Mírat: ara mateix m' enfilaría á fer un cigarro al penol del sobre. *(En Bernabé l' ha portat á seure.)*

TOMÁS, *desde baix.*

Gent! Hont sou?

GAETANA

Puja, puja, Tomás.

TOMÁS

He fet tart á la estació.

BERNABÉ

No hi fa res, home.

TOMÁS

Y aquest s' ha llevat! *(S' acosta al Jon.)*

JON

Y donchs!

BERNABÉ

Tomás: tu qu' ets tant amich del Hipólit; qué 'n sabrías alguna cosa?

TOMÁS

Si, á mí m' escriurá!

GAETANA

Quina vergonya, fill meu, si l' hem de veure á presidi! Jon: qué hi faré jo? Ja ho sé que s' ho mereix. Pero si també m' es fill!

JON

Veyéu: encara 'm fariau enfadar. No ho soch jo de venjatíu; y si hagués cambiat, encara estaría content de lo que 'm va fer. *(A Munda.)* Vina; llígam aquest mocador: s' afluixa sempre. Y no t' enfadis que t' ho diga: quan tu l' arreglas queda més be.

MUNDA

Tant es.

JON, *á Bernabé.*

Y quan surtím? Que n' hi haurá per gayre?

BERNABÉ

Me vols creure? Déixaho corre.

GAETANA

Jo li diría d' un cop.

BERNABÉ

Miréu que jo 'l conech!

JON

Qué hi ha? Jo vuy saber quants dias me quedan.

MUNDA

Si 't bellugas tant no podré...

JON

Tens rahó, Munda. Y cóm l' anyoraré jo aquest tracte d' aquí! *(Quedántsela mirant.)*

MUNDA, *apartántsen resolta.*

Ja está.

JON, *apart.*

Ara si que me 'n aniré d' aquí totseguit. Eh!

(Mentrestant parlan Bernabé y la Gaetana.)

BERNABÉ

Veurás, Jon: en quant al barco... Clar: que aquesta vegada no 't podrás embarcar ab mí.

JON

Qué dius? Ah, sí!

BERNABÉ

No hi ha manera; vetho aquí.

JON

Que potser á tu t' han contractat y á mí no?

BERNABÉ, *fingint.*

Aixó mateix. A tú nó.

JON, *pausa.*

Essent aixís t' embarcarás tu sol? *(Ab abatiment. La Gaetana s'acosta al Jon com per aconsolarlo.)*

BERNABÉ, *decidit.*

Sí.

JON

Está be. *(Pausa. Després refentse.)* Donchs jo no m' hauría contractat sense tu; ho veus? Es clar qu' en aquest temps costa més trobar duas plassas que no pas una. L' un fa nosa al altre, y tu, mira, ja estás arranjat. Bon profit, noy, y... Deixemho corre. Si no sé perque 'm ve de nou? Ja hi tinch d' estar fet jo á quedarme en terra.

GAETANA

Que no veus que 's pensa un' altra cosa? Enrahona. *(A Bernabé.)*

BERNABÉ

Donchs sí qu' enrahonaré, sí. *(A Jon.)* Y tu te n' has anat massa de la llengua, ho sents? Y, clar, que no sabs qué t' empatollas.

JON

Per qué no ho sé?

BERNABÉ

Perque també estás llogat tú. Y per ferte quedar embustero, te: aquí porto 'ls papers en regla. *(Anántsels trayent.)*

JON

Donchs no deyas?...

BERNABÉ

Si, te; aquestos son los meus; y aquestos son los teus. Te. Tots dos en lo mateix barco. Per qui m' havías prés?

JON

Donchs per qué 'm feyas la broma de... *(Rihent.)*

BERNABÉ

Broma! Perque tu no 't pots embarcar.

JON

Mal llamp! No t' entench.

BERNABÉ

Clar: perque s' ha avansat el dia. Perque demá matí fem vela.

JON

Demá mateix?

BERNABÉ

Vetho aquí: ja ho sabs ara.

JON

Bueno! Donchs está be. Farém vela demá dematí. Si encara me 'n alegro! Quina gran cosa!

BERNABÉ, *á Gaetana.*

Veyéu? Ja m' ho temía.

GAETANA

Que 't tornas boig?

TOMÁS

Si no estás curat!

JON

Que no estich curat? *(A Bernabé.)* Ja ho veurás á bordo.

BERNABÉ

Be, aixó es de beneyt. *(A Gaetana.)*

JON

Tu dirás á quina hora marxém d' aquí.

GAETANA

De cap manera

MUNDA, *á Gaetana.*

Pero deixéulo que se 'n vaji. *(Ho sent Jon.)*

BERNABÉ, *perque en Jon s' ha alsat, indicantli que se 'n anirá.*

Vaja, vaja, prou.

JON, *picant ab lo puny á una taula.*

Es que á mí no 'm goberna ningú. Que tantas cansons! Y m' embarco demá, baldament tot... *(No acaba perque se li posa devant la Gaetana.)* Gaetana! *(Cambi rápit y carinyós suplicant.)*

GAETANA

Ves, ves; empórtatel, Bernabé. Ja ho sé que no 't goberném nosaltres. A n' ell, es clar, no 'l goberna ningú. Ja m' ho ha tirat per la cara. *(En Jon cau assentat molt conmogut.)* Quin dret hi tením nosaltres? El dia que va venir ja se 'n volia entornar. Y massa rahó que tenía! El vam fer quedar; y, mirat,

com á present al foraster, li varem clavar una ganibetada. Ell se deu dir: «Anémsen aviat; es un cau d' assessinos aixó: qui sab encara!»

JON

Reira! Calléu d' una vegada. *(Pausa.)* Qué voléu que hi fassi jo aquí? Be me 'n hauré d' anar un dia ó altre? Donchs ara.

GAETANA

Qué hi has de fer aquí? De primer curarte ben be. Y després... mírat... *(No gosant á enrahonar.)*

JON

Qué després, qué? Pts! *(Fingint.)* Me cansa á mí aquesta vida: ho sentíu? Jo ja us ne dono gracias de tot. *(Mirant devegadas cap á la Munda.)* Mes qué hi farém si no he nascut per viure la... vida quieta, sempre sota una mateixa teulada? No 'n sé d' estarme arrapat, com los arbres per las arrels á la mateixa terra! Soch com els pardals jo, que van d' assí d' allá. *(Fingint sempre, mitj plorant y fréstech.)* Aixó d' aquí es pels que son á casa seva. Jo ja hi estich fet á sentir barrar portas.

GAETANA

Mentida! Veus, aixó que dius es tot mentida; que ja t' ho veig á la cara. Y tú, sabs lo que tens? Es el corcor de veure que tothom te 'ls seus, y tú, desventurat, vas saltant com un palet de riera.

BERNABÉ

Mare!

GAETANA

Sí, sí, li vuy dir, perque ho conegui, que no 'ns ho empassém com á babaus. L' haguessiu sentit

aquesta tarde ab el senyor Querol! Y ahir al vespre, sabéu qué 'm va dir avans d' adormirse?... Perque aquí hont lo veyéu, el fréstech y desmenjat que tot ho desprecía, 's torna com una criatura y canta causons ab mí y vol que li conti rondallas fins que 's queda adormit. *(Los altres se 'n riuhen.)*

JON, *á Gaetana, cremát.*

Donchs no vuy que ara vinguéu...

BERNABÉ

Déixala dir á la mare.

JON

Es que 's creurán que... *(Cridant.)*

GAETANA, *cridant més.*

Es que ho haig de dir tot encara que 'm reventin. *(En Jon s' arronsa d' espatllas y s' asséu en un recó.)* Sí, que la nit passada 'm deya que 'l seu goig més gran sería véures voltat de criaturas que se li penjessin al coll. *(En Jon vol protestar.)* Sí, sí; y que t' aixordessin cridante Pare! Pare! Pare! *(Riuhen bondadosos Tomás y Bernabé.)*

JON, *aixugantse 'ls ulls dissimuladament d' una revolada.*

Pts! Tantas cosas diu un home quan somnía!

(En Bernabé 's deixa caure á la cadira del costat d' en Jon y l' agafa pel coll.)

BERNABÉ

Vínam aquí, Jon; vínam aquí. Y que m' agrada aixó, que m' agrada!

GAETANA, *mitj rihent y plorant.*

Y també m' ha preguntat una cosa.

JON

Que calléu! *(Cridant fort y anantla á privar que enrahoni.)*

BERNABÉ, *contenintlo.*

Dihéu, que ja l' aguanto.

(En Jon vol despéndres d' en Bernabé per ferla callar· ell lo te agafat pel coll.)

GAETANA

Que si la Munda havía festejat may.

JON

Be, sí; qué vol dir aixó?

MUNDA

Pts! Y ara? *(Mirant cap al corredor del fons.)*

GAETANA

Y que la Munda fará felís al home que s' hi casi. *(Riuhen tots menos en Jon.)* Qué us sembla?

JON

Com que sí.

TOMÁS

Alsa, Munda! La enhorabona.

MUNDA

A mí deixéume estar: ho sentíu?

JON

Veyéu, Gaetana? Ab aixó qu' heu dit l' heu agraviada á n' ella.

MUNDA

Agraviada nó. Pero no vuy que ningú se 'n rigui de mí.

JON

Déixals estar, Munda, que ja s' acabará aixó.

GAETANA

Ah, si 'l Jon me volgués deixar fer!

JON

Qué?

GAETANA

Deixarte posar caminadors, m' entens? Y lo que no has fet de menut ferho ara de gran. Res; péndrem á mí un xiquet per mare, home, que tant no costa!

MUNDA, *apart.*

Ay, Deu meu, si aquell ho sent!

JON

Per fer qué? *(Riu Gaetana.)* Per fer qué dich? *(Cremat.)*

GAETANA

Per fer lo que sabrás: ves escoltant. Bernabé, fill meu: tu anirás á embarcarte.

BERNABÉ

Y es clar, y aviat.

JON

Y jo ab ell.

GAETANA

Ara ho sabrém. Munda: no fugis.

MUNDA

Tinch feyna jo.

BERNABÉ, *portantla per un bras quan ella se 'n anava.*

Munda! Aquí!

MUNDA

Pero calléu, dona; que calléu us dich. *(A mitja veu.)*

GAETANA

Dígas: que vols que se 'n vaji ara mateix el Jon ó que 's quedi?

MUNDA

No sé per qué us heu de burlar tots de mí.

(En Jon fa anar nerviosamenl una cadira rihent y confós, mirant á terra.)

BERNABÉ

Una cosa á la orella, Munda.

MUNDA

Bernabé, per Deu, Bernabé! *(Fugint y ell aconseguintla.*

JON, *á Gaetana.*

Deixéula estar.

BERNABÉ

Escolta: que no ho senti ningú. *(Rihent y acostantshi molt.)*

MUNDA, *á Bernabé.*

Que l' Hipólit es...

BERNABÉ, *á la orella de la Munda cridant molt fort.*

Que 'l Jon está enamorat de tu. *(Ella ha procurat ferlo callar. Quan ha acabat, tots riuhen fent broma. De cop paran veyent al Hipólit á la porta del corredor.*

ESCENA VI

MUNDA, GAETANA, JON, BERNABÉ, TOMÁS
y l' HIPÓLIT

MUNDA, *mentres encara riuhen.*

Deu meu!

BERNABÉ

L' Hipólit!

MUNDA

Ah! *(Fent un xiscle y fugint lluny.)*

GAETANA

El meu fill!

HIPÓLIT

Qu' estéu divertits, á fe de Deu! *(La Gaetana s' ha acostat al Hipólit que la retxassa.)*

TOMÁS

D' hont surts?

GAETANA

Fill meu!

HIPÓLIT

Y aquesta també. Quina festa! *(Avansa poch á poch sense fer cas del Jon. Avansa en mitj d' una pausa de tothom. El Jon de cop se 'n va cap á n' ell.*

BERNABÉ, *á Jon.*

Hont vas?

JON

Déixam.

HIPÓLIT, *qu' era d' esquena al Jon.*

Qué?!... *(Sentint venir algú 's gira soptat ab por.)*

JON

Hipólit! *(Allargantli la má.)*

HIPÓLIT

Ah, no! *(No volentli dar.)*

JON, *á Bernabé.*

Qué hi farém?

HIPÓLIT, *mirantho tot.*

Be! Be! Be! *(Asseyentse.)*

GAETANA, *á Bernabé.*

Si algú l' ha vist entrar...

BERNABÉ

Pero que no ho veus, infelís, que 't busca la guardia civil?

HIPÓLIT

Be, be, be!

TOMÁS

Ja vigilaré. *(Anántsen cap á la finestra.)*

GAETANA

Amágat, fill meu; no t' estiguis aquí.

HIPÓLIT, *rihent.*

Que me 'n vaji, no es veritat, mare? Está bé; está be. Me treyéu de casa pels forasters, mare.

GAETANA

No 't trech, fill meu, que jo 't voldría salvar. *(Riu Hipólit.)*

BERNABÉ

Escolta, escolta, Hipólit... *(Perque segueix rihent.)*

HIPÓLIT

Y tu 'n tens tota la culpa, tú, que vas portar á casa aquest home! aquest lladre!

MUNDA

No, Hipólit!

(Alguna vegada la Gaetana, la Munda y 'l Bernabé mirarán per la finestra.)

HIPÓLIT

Que me 'n vagi de casa jo! Ara mateix, veritat? Ab la claror del dia, perque m' agafin d' una vegada y estiguéu tránquils tots! *(Girantse á la Munda.)* Tots!

TOMÁS

No diguis axó, home.

GAETANA

Ta mare no ho estará may més de tranquila, que l' has feta la dona més desgraciada.

HIPÓLIT

També li deyau axó al pare. *(La Gaetana plora fort.)* Sí, plorar sí. Perque 'ls hi faig nosa; perque no 's poden entregar tots á peixar aqueix d' aquí. *(Fent anar lo cap en direcció del Jon.)*

JON

Si no fos germá teu y fossim á una altra banda...

BERNABÉ

Déixal dir.

HIPÓLIT

Aguantéulo al valent; aguantéulo tots. Y si jo ara li volgués tornar á pegar á n' aquesta dona, qué farías? *(Anantla á agafar.)*

MUNDA

Hipólit! *(Escapantli.)*

GAETANA

Jon! *(Suplicant perque no 'n fassi cas.)*

JON, *somrihent trist.*

Jo ray, Gaetana!

HIPÓLIT, *á Munda.*

Y tú vinam aquí desseguida! *(Ella s' aparta més.)*

BERNABÉ, *resolt.*

Vaja, Hipólit; ja n' hi ha prou.

HIPÓLIT

Y tu qué vols? *(En Tomás devegadas s' aparta de la finestra.)*

GAETANA

Fill meu! *(Contenintlo.)*

HIPÓLIT

Y vos, mala mare, mala dona?... *(Anantla á embestir.)*

BERNABÉ, *tirantse sobre d' ell.*

Ay reira de neu! A la mare la respectarás.

HIPÓLIT

Déixam estar.

BERNABÉ

Y 't lligaré com una bestia; malehit siguis, boig! *(Fentlo caure violentment sobre una cadira.)*

HIPÓLIT

Quina rábia! *Regirantse per la cadira com accidentat.*

MUNDA

Hipólit! Hipólit! *(Volentlo calmar.)*

HIPÓLIT

No 'm puch esbravar jo. No 'm puch esbravar! Quina rábia; quina rábia! *(Després seguirá gemegant fort.)*

JON, *compassíu.*

Deixéulo; que 's calmi sol. Veníu.

GAETANA, *á Bernabé.*

Míratel. *(Ab compassió.*

MUNDA, *apart.*

Jon: una cosa! *(Portantlo á primer terme hont los veji l' Hipólit.)*

JON

Qu' es?

MUNDA

En contes de tu, que no 's podría embarcar l' Hipólit ab el teu nom?

JON

Y jo 'm quedaría?...

MUNDA

Es clar! *(L' Hipólit seguirá gemegant cada vegada menos.)*

JON

Bernabé: que 'm coneix la gent de bordo?

BERNABÉ

Ningú. *(La Munda va sentint la conversa d' ells dos.)*

GAETANA

Qué hi ha? *(Volguent saber de qué enrahonan.)*

MUNDA

Esperéuse. *(Perque vol seguir escoltant.)*

JON, *donantli 'ls papers á Bernabé.*

Donchs l' Hipólit se dirá Jon. Te; te. S' embarcará per mí y un cop fora port que 'l busquin.

MUNDA, *ananthi.*

Hipólit!

BERNABÉ, *á Munda.*

Qué fas?

JON, *á Bernabé.*

Que li espliqui.

MUNDA

Escolta: ja estás salvat. Aixécat.

HIPÓLIT

Qué dius? *(Mitj entontit encara.)*

MUNDA

Que t' escaparás; que ja no anirás á presidi. *(Ell s' aixeca com si 's despertés.)*

GAETANA

No hi anirá, nó.

BERNABÉ, *á Jon.*

Ben tramat, noy.

GAETANA

Tomás: s' escapará l' Hipólit.

TOMÁS, *mirant ab molta atenció á fora.*

Esperéuse, esperéuse...

JON

Qué hi ha?

TOMÁS

No ho sé... *(Mira Jon.)* Allá baix... *(Senyalant.)*

GAETANA

Ay, Deu meu!

BERNABÉ

Qu' es? *(Mirant hont lo Tomás indica.)*

TOMÁS

Entran al pont... La guardia-civil!

BERNABÉ

Si que ho es.

GAETANA, *corrent al Hipólit.*

La guardia-civil, Hipólit! *(L' Hipólit esparverat comensa á retrocedir.)*

MUNDA

Fuig, Hipólit! *(Ell no sab cap ahont.)*

JON

Malviatje! Justament ara!

HIPÓLIT

La guardia... la guardia-civil!

GAETANA

Fill meu, fill meu!

HIPÓLIT

Me venen á agafar, mal llamp! Mare: amaguéume!
(Comensa insensiblement á caure la tarde.)

BERNABÉ

Qué fer? Si pujan...

GAETANA

Jon: l' agafarán.

JON

Bernabé: estígat baix.

BERNABÉ

Sí, sí.

JON

Y 'l Tomás; corréu.

TOMÁS

Aném. *(Se 'n van tots dos.)*

HIPÓLIT

No 'm deixéu, vos, mare.

MUNDA, *á Hipólit.*

Si ja m' ho temía!

JON

No pujarán; el cor m' ho diu.

GAETANA, *á Jon.*

Potser te voldrán veure á tu.

JON

Vaig á baix. Aixís no pujarán.

HIPÓLIT, *posántseli al devant.*

Ah, tu no passas, que 'm vas á espiar.

JON, *indignat.*

Malehit siguis, brétol! *(Anántseli á tirar á sobre. La Gaetana 'l conté.)*

MUNDA

No cridéu.

JON

Més que brétol.

GAETANA

No, Jon, per Deu!

(L' Hipólit se n' ha apartat entre confós y aterrat.)

JON

No te entranyas ni res. *(Tot anántsen.)*

GAETANA

Ves, corre!

ESCENA VII

MUNDA, GAETANA y l' HIPÓLIT

HIPÓLIT

Tots me deixan, mare!

MUNDA

May, Hipólit, may!

GAETANA

Prega, fill meu, prega.

HIPÓLIT

No 'n... sé. No puch jo ara.

MUNDA

Ara arriban... y parlan ab en Bernabé.

(L' Hipólit es al corredor del fons. La Munda escolta no lluny de la escala.)

GAETANA

No entran? Dígas.

MUNDA

Ara hi es el Jon.

GAETANA

No entran?

MUNDA

No, no. Son á fora. *(Corrent á la finestra.)*

HIPÓLIT

Mira; que miris. *(Furiós.)*

MUNDA

Se 'n van poch á poch.

GAETANA

Ay, Deu meu!

HIPÓLIT

Ab els dimonis...

MUNDA

Els nostres s' están á l' era.

GAETANA

Perque no 's malfihin.

HIPÓLIT

Jo 'ls vuy veure als civils! *(Mirant per sobre las espatllas de las donas rihent bestial.)* Ara ab dos tiros...

GAETANA

Que 's poden girar!...

MUNDA

No perdém temps nosaltres.

GAETANA

Sí, sí, que no tornessin, fill.

MUNDA

T' embarcarás demá dematí á Barcelona, ab los papers del Jon.

HIPÓLIT

Cóm s' arregla aixó?

GAETANA

Al barco també hi haurá 'l Bernabé.

HIPÓLIT

Qne no ho entench jo!

MUNDA

Tia: preparéuli un xich de roba y portéu diners.

GAETANA

Ay sí, sí, corrents. *(Se 'n va per la segona porta de la esquerra.)*

MUNDA

Y tu quan sigui fosch surts d' aquí. Arribas á peu á Barcelona, y al ferse dia t' embarcas. Ningú 't coneix, y á tothom dirás que 't dius Jon.

HIPÓLIT

Y 'l Jon se quedará aquí á casa?

MUNDA

Fins qu' estiga bo.

HIPÓLIT

No, no me 'n vuy anar ab el Bernabé!

MUNDA, *resolta.*

Que no hi anirás? Donchs te, mira, ja torna la guardia-civil. *(Mirant per la finestra.)*

HIPÓLIT, *espantat.*

Ja torna?!

MUNDA

Eh!... Gallina! Ets més mort que viu, y encara roncas!

HIPÓLIT, *ab encongiment.*

No, no venen.

MUNDA, *agafantlo ab una grapada.*

Mira: t' ho torno á dir: si no t' escapas ara, tot está acabat entre jo y tu: tot.

HIPÓLIT

Es que tu t' estarías ab ell aquí...

MUNDA

Eh! Donchs que t' agafin.

HIPÓLIT

Y ell faría ab tu igual que jo.

MUNDA

Ala; ala á presidi! Si 'm fessis nosa t' hauría denunciat, bestiassa!

HIPÓLIT

Si tu també te 'n vas d' aquí, sí, ho faig.

MUNDA

Me 'n aniré; me 'n aniré. Me posaré á servir, y quan m' envihis á buscar vindré allí hont siguis.

HIPÓLIT

Es que si ara m' enganyas...

MUNDA

No 't mogas; y pels Sants Evangelis: primer el Jon que un presidari. Ja está dit.

HIPÓLIT

Demá á servir tu, eh? Demá fora d' aquí.

MUNDA

Demá, sí, mal me quedi morta ara mateix.

HIPÓLIT

Mal t' hi quedis: ho sents? Mal els dimonis se t' enduguin.

MUNDA

Mira: ta mare. Y ara enllesteix.

(Se va fent fosch.)

GAETANA, *ab roba y un quinqué encés.*

Aquí 't porto diners. Som tant pobres!

HIPÓLIT

Vingan diners; vingan.

GAETANA

Y per Deu, no juguis, que si no fossis tu, més ne tindríam ara.

HIPÓLIT

Si; veníume ab sermons en aquesta hora.

ESCENA VIII

MUNDA, GAETANA, HIPÓLIT, JON y BERNABÉ

BERNABÉ

Cóm está aixó?

MUNDA

Tot está á punt.

GAETANA

Que sigui ben fosch de primer.

(L' Hipólit conta 'ls diners.)

BERNABÉ

Un cop fora del pla, ray! *(Ara ve en Jon.)*

HIPÓLIT

No m' arméu pas un parany á mí: com un llop, batúa! *(Cambiantse 'ls diners d' una butxaca á la altra.)*

BERNABÉ

Y encara gosas á dirho!

HIPÓLIT, *encarantse ab Jon.*

Perque no fora *nobla*. *(Dit grosserament.)*

JON

Ves, ves, mal' ánima!

GAETANA

Y ho dius també per mí, Hipólit?

HIPÓLIT

Donchs també.

BERNABÉ

Acabémho.

JON

Tu si que no haurías de ser d' enlloch y no haver tingut may pare ni mare.

HIPÓLIT

No ronquis, no ronquis; que jo allí hont vaig seré el Jon; pero tu aquí no serás may l' Hipólit. Oy, Munda?

(Mentrestant en Bernabé repassa ab el Jon los papers d' aquest. La Gaetana tría la roba y fa 'l farsell.)

MUNDA, *á Gaetana.*

Cóm está aixó? *(Per no contestar á l' Hipólit.)*

HIPÓLIT, *cridant furiós.*

Oy, Munda? Munda!

MUNDA

Sí, home; sí.

BERNABÉ

Vaja; enllestím d' una vegada. Te: aquí hi ha tots els teus papers. La corbeta, cóm veurás, es la *Nueva Esperansa.*

HIPÓLIT

Si; dona.

BERNABÉ

Jo ara agafaré 'l carril, que aquesta nit haig de dormir á bordo. Escolta. *(Perque mira cap á la Munda.)* Demá á punta de dia ja seré al peu de la *Machina* esperante. Ja sabs hont es?

HIPÓLIT

Prou!

BERNABÉ

Tu camps á través sempre que puguis: sobretot, fins que siguis lluny del poble no t' acostis als camins.

HIPÓLIT

Si; d' axó me n' has d' ensenyar! Y hont poden ser ara 'ls civils?

JON

Si fossin per aquí prop, el Tomás hauría vingut á avisarnos, que ja hi hem quedat.

MUNDA

Jo m' estaré pels voltants: no s' hi pert res. *(Ab intenció al Hipólit.)*

GAETANA, *á Munda.*

Es que si 't veuhen á tu...

HIPÓLIT

Deixéula fer. Jo la vuy trobar á fora. *(Gaetana va á enrahonar.)* Qué sabéu vos? Encara no sou mestressa de tot, que no me n' he anat encara! *(Plorant rabiós.)* Sortiré per la porta del corral. *(A Munda.)* Ves; ves.

MUNDA

Sí, sí, y vigilaré per si es cas. *(Anántsen la Munda.*

BERNABÉ

Ab aixó, jo també me 'n vaig, que no fora á temps al carril. Y tu no triguis gayre, que 't cal fer molta vía.

HIPÓLIT, *cremat.*

Ja ho sé.

BERNABÉ

Y no 't fiquis en cap taberna, ni enlloch.

HIPÓLIT

Que 't dich que ja ho sé.

BERNABÉ

Jon! *(Abrassantlo.)* Pósat ben bo.

JON

Sí, Bernabé, sí.

BERNABÉ

Y ánimo!

JON

No piquis tant fort, qu' encara me 'n sento. *(Mitj rihent.)*

BERNABÉ

Ay sí! Ja 'l sents, Hipólit.

HIPÓLIT, *á mitja veu.*

Romansos.

GAETANA, *abrassantse ab Bernabé.*

Fill meu!

BERNABÉ

Mare, mare! tornaré aviat: sentíu?

GAETANA

Que deu t' ajudi; y á nosaltres també.

BERNABÉ

Sí que 'ns ajudará, sí. *(A Hipólit.)* Tu no gansejis. *(A Jon, abrassantlo.)* La derrera! *(Rápit fugint.)*

JON

Per ara. Adeu! *(Seguintlo fins á la escala.)* Adeu! *(Torna aixugantse 'ls ulls depressa.)*

ESCENA IX

GAETANA, JON y l' HIPÓLIT

GAETANA

Hipólit: aquí tens la roba. Hi ha tres parells de...

HIPÓLIT

Ja ho trobaré; déumho. *(Petita pausa.)* Malviatje! Pensar que me 'n tinch d' anar tant lluny! *(Tot suspesant lo farsell y cambiánsel de má.)*

GAETANA

Perque no t' agafin, fill!

HIPÓLIT

Tant lluny! Y passar tanta aygua! *(Mirant per tot y anant á llambregar ab por per la finestra.)*

GAETANA

Vas ab ton germá; que tu no ho sabs el favor que t' ha fet aquest pobre xicot.

JON, *á mitja veu.*

No, Gaetana; no. *(Anántsen lluny. L' Hipólit després de mirar altra vegada per la finestra 's mira al Jon com si anés á dirli alguna cosa: no li diu res, y tot xano xano va á agafar altre cop lo farsell que havía deixat.)*

HIPÓLIT

Veyám si serán per aquí ara!

GAETANA

Deu no ho voldrá, fill!

HIPÓLIT

No ho voldrá, no ho voldrá... Ara ho veurém si aixó será un parany. *(Fent anar la vista de la Gaetana al Jon.)* Mm... Mm!...

GAETANA

Que m' ho haji de tornar á sentir, Senyor!

JON, *ab afecte.*

Hipólit!

HIPÓLIT

No 't revenjas pas ara tu, eh? *(Ab por.)*

JON

Revenjarme jo de tu! Ves tranquil, ves!

HIPÓLIT

Es que jo no ho faría per tu lo que tu fas per mí: sápigaho. *(Ab odi.)* No, no ho faría.

JON

Donchs jo cent cops; perque ets el fill de la Gaetana y 'l germá del Bernabé. Sí, Hipólit, sí. Vina. *(Anant á obrir los brassos.)*

HIPÓLIT, *mitj conmogut.*

No; aixó no.

JON

Sí, Hipólit; si estás enternit; si ploras!

GAETANA

Fill meu! Fill meu! *(L' abrassa al ferse ell enrera.)*

HIPÓLIT, *volent amagar la emoció.*

Deixéume estar. *(Fréstech.)*

JON, *furiós.*

Que abrassis á ta mare, reira!

HIPÓLIT

Eh, qué tantas cansons! *(Apartant á sa mare.)*

GAETANA

Fill meu: que potser no 'ns veurém maymés!

HIPÓLIT

Que no estich per bestiesas jo! *(Tot sortint plorós.)* Qu' estich desesperat, malviatje! Vésten ara tant lluny! Déixaho tot! *(Surt plorant rabiós.)*

ESCENA X

GAETANA, JON, y després MUNDA

JON, *apart.*

Quin mal cor! No ha volgut abrassar á sa mare! Gaetana: coratje; no ploréu!

GAETANA

Que desgraciada que soch! Ja l' has vist com m' ha tractat. Y á tu també, pobre Jon! Després de lo que has fet per ell!

JON

A mí ray!: jo estich content de mí mateix, y axó ningú m' ho treu.

GAETANA

De nit no l' aturará ningú, veritat? Ay, que pugui arribar al barco! Deu meu! Que no l' agafin!

JON

En aquesta hora no hi ha por. Qui voléu que hi

haji pels camins? *(La Munda entra.)* Ja es fora, Munda?

GAETANA

Hont l' has deixat?

(La Munda 's corda d' amagat un botó del cos.)

MUNDA, *plorosa y enrogallada.*

Vora 'l camí de baix. Li he dit que prengués pel bosch de Rocanegra. *(Plorant sens poder dissimular.*

GAETANA

No l' ha vist sortir ningú, eh?

MUNDA

Ningú.

GAETANA

La dressera es entre marges alts.

JON

Y la nit es ben fosca, y á més ningú sospita que haji vingut aquí.

GAETANA

Ay, ja voldría ser demá! Cóm plora aquesta! *(Per Munda.)*

MUNDA, *aixugantse y alsantse d' una revolada.*

No, si no ploro. Sempre us peuséu que 's plora aquí.

JON

Vina, Munda, vina, y parlém jo y tu. *(Ella tornantse á aixugar los ulls se prepara pera escoltarlo. Se sent una escopetada al lluny, fonda.)*

MUNDA

Ay, un tiro!

JON

Un tiro?

GAETANA

Ay, Deu meu!

JON

Qué haurá sigut axó?

MUNDA, *molt conmoguda.*

Potser han mort l' Hipólit.

GAETANA

No ho diguis, Munda!

JON

No s' ha sentit d' aquella banda.

MUNDA

Sí, sí, pel cantó qu' ell se n' ha anat.

GAETANA

Verge santa, quina angunia!

MUNDA

Salvéulo, Deu meu, salvéulo!

JON

Pero no us alarméu! Qui sab lo que ha sigut!

GAETANA

Reyna Santíssima! El cor me diu que li han tirat al meu fill.

MUNDA

Jo me 'n hi vaig.

GAETANA

Aném. Surtím á fora.

JON

Ha entrat algú. Qui hi ha? *(Cridant.)*

MUNDA

Qui hi ha? *(Cridant també.)* Pujan.

ESCENA XI

GAETANA, MUNDA, JON, TOMÁS y l' HIPÓLIT desde fora.

TOMÁS

Ja pujo! Ja pujo!

JON

Es el Tomás.

TOMÁS, *entrant.*

Han agafat al Hipólit.

MUNDA

Ah! *(Cau asseguda.)*

GAETANA

Deu meu! Deu meu!

MUNDA

Li han tirat?

TOMÁS

Sí. No l' han tocat. La guardia-civil li havía cridat *alto!* Ell s' ha posat á corre. Sort que al sentir el tiro s' ha aturat, que sino...

GAETANA

Ay, pobre fill meu!

JON

Quina mala desgracia!

MUNDA, *apart.*

Ara si que llestos.

TOMÁS

Ara van venint. Se l' emportan. Passarán per aquí devant.

GAETANA

Per aquí. *(Anant cap á la finestra y entornántsen.)* Ay! Jo no tindré cor per véurel.

TOMÁS, *á Jon.*

Es camí de la presó.

MUNDA, *sempre asseguda.*

Llestos! Tot s' ha acabat. *(Apart.)*

JON

Se sent remor. Potser ja venen. *(A Tomás.)*

TOMÁS

Veyám. *(Anant á la finestra.)* Es clar que son ells. Si ja son aquí! *(Lleuger remor de gent.)*

GAETANA

Fill meu! No tinch valor per véurel. *(Acostantse, ab tot, cap á la finestra.)*

JON, *á Gaetana.*

No sortíu, nó.

HIPÓLIT

Pillos! Més que pillos. Los d' aquesta casa que m' heu trahit! Mare; Munda; m' heu trahit, m' heu trahit! Pillos! Més que pillos! *(La veu un xich fluixa de cop, com qui s' acostés, es més forta des-*

prés, y torna á ser més apagada, com si s' allunyés, igualment que la remor de la gent que va ab lo prés.)

GAETANA

Verge Santa! Es el meu fill que ho diu!

JON

No 's pot sentir això. *(Emportántsen á la banda oposada de la finestra á la Gaetana.)* Veníu, veníu.

MUNDA, *apart, rihent rabiosa.*

Ves! Espérat que surti de presidi! Ara hi corro! *(Anántsen cap á la segona porta de la esquerra, després de mirar fondament al Jon, que no se 'n adona.)*

HIPÓLIT. *La veu ja més lluny.*

Pillos! M' han trahit, pillos!

GAETANA

No! No! *(Tapantse las orellas per no sentirlo.)*

TELÓ

Acte tercer

Cuyna d' una casa pobre de pagés. Al fons esquerra un portal sense porta, veyentse la escala fosca que va dalt. A la esquerra la llar y 'ls fogons. A la dreta, en primer terme, la porta que dona al carrer, qu' estará sempre ajustada. En segon terme una finestra. Al fons, cap á la dreta, un bressol. Vora la paret de la esquerra un cubell preparat per posarhi roba per la bugada. Vora la porta de la entrada un cove gran ple de roba mullada. La escena está illuminada per la rojor de la llar y per la llum blavosa, qu' entra per la finestra, d' una tarde trista d' hivern.

ESCENA PRIMERA

MUNDA, y després lo SENYOR QUEROL

MUNDA, *acotxant al nen, qu' es al bressol.*

Vaja, no n' hi ha més de popas. A dormir, ara, á dormir. *(Agafa'l plat ab la cullera de fusta, qu' era prop del nen, y'l porta als fogons. Lo nen arrenca á plorar.)* Mare de Deu de criatura! Sí, per tu estich avuy! *(Lo nen segueix plorant. Ella hi va.)* No ploris, pobret, no ploris. *(Bressant.)* Els homes no

ploran... Oh... oh... oh. *(Lo nen va parant de plorar.)* Veyám si s' adormirá d' una vegada. *(Va bressant més poch á poch. Lo nen acaba de plorar.)* Ara! Ves qui está per cansons! Ja s' ha adormit. *(Se 'n va á espavilar lo foch. Després s' acosta al cubell y comensa á posarhi roba d' un altre cove que te aprop. En aquest instant trucan.)* Qui hi ha?

SENYOR QUEROL, *tot entrant.*

Soch jo, Munda.

MUNDA

Acostis, acostis al foch, que s' escalfará.

SENYOR QUEROL

No soch fredolich jo! Y això que hi ha una glassada...

MUNDA

Prou que ho sé. Miris: al safreig, si no es el picador, no trenco 'l glas.

SENYOR QUEROL

Oh, y es estrany ab el vent que fa.

MUNDA

Forsa que 'n fa.

SENYOR QUEROL

Qué tal el nen?

MUNDA

Ara está be. Sino que ha passat una febradeta. Y com el Jon es un parás...

SENYOR QUEROL

Sí, es clar, y com que tu ets una marassa...

MUNDA

Vaig fent, eh?

SENYOR QUEROL

Sí, dona, sí. Jo venía pel teu marit.

MUNDA

No será aquí fins á entrada de fosch. *(Ella s' acosta á la llar y comensa á arreglar lo sopar.)*

SENYOR QUEROL

Qué fa á la vinya ab aquest temps?

MUNDA

Miris: cop de dolla als terrossos, que diu que son com una pedra.

SENYOR QUEROL

Y quina afició, veritat? *(Asseyentse vora 'l foch.)*

MUNDA

Está més content fent de pagés! Veurá: com no tenía hont caure mort...

SENYOR QUEROL

Es clar! Per tu qué no faría 'l pobre Jon? *(Pausa.)* Ves tu per qui t' escarrassas!

MUNDA

Cá! Jo pel nen.

SENYOR QUEROL

Y pel Jon: qué 'm dirás?

MUNDA

Jo ho sapigués! *(Pausa.)* Ay, Deu meu!

SENYOR QUEROL

Qué tens?

MUNDA, *arronsantse d' espatllas.*

No ho sé: tot avuy qu' estich més neguitosa!... Y sense motíu, sab?

SENYOR QUEROL

Oh, es clar! *(Pausa.)* Donchs li volía dir al Jon, que l' arrendament d' aquellas terras hem de deixarho corre, perque... ja no las tinch.

MUNDA

Se las ha venudas.

SENYOR QUEROL

Venudas no; pero ja no son mevas. Cosas del mon, vetho aquí.

MUNDA

Be, ja n' hi arrendará unas altras.

SENYOR QUEROL, *rihent trist.*

Si, quinas? Totas se las n' ha endudas la Justicia, filla. Aixó 't deu estranyar á tu?

MUNDA

A mí sí que ja no m' estranya res, senyor Querol. Soch jove; pero si ara fos á fer... *(Picant ab un peu á terra.)*

SENYOR QUEROL

Ara afigúrat jo á las mevas vellesas; sense propietat, ab los fills escampats, tot sol!

MUNDA

Encara com no 's va tornar á casar...

SENYOR QUEROL

Aixó si que no: l' amor una vegada y prou.

MUNDA

L' amor primer, eh? Aquest, aquest es el que dura; y 'l que mana sempre! Ah, sí, sí!

SENYOR QUEROL

Lo mateix te dich, Munda.

MUNDA, *després d' una pausa.*

Ja ho veu; ja tením aquí al Hipólit.

SENYOR QUEROL

Ara m' ho han dit qu' era aquí.

MUNDA

Sí, sí; del matí qu' es al poble.

SENYOR QUEROL

Ja tenen rahó, ja, que á tot s' arriba. Y semblava que no havía de tornar may.

MUNDA

No me 'n parli.

SENYOR QUEROL

El temps que passa volant...

MUNDA

Es á dir, qu' encara no l' ha vist vosté al Hipólit?

SENYOR QUEROL

Com compendrás, no hi tinch cap pressa.

MUNDA

Nosaltres tampoch l' hem vist. Com que tractava al Jon de cualsevol manera, hem pensat: ell dirá. Qué li sembla á vosté? Que l' havíam d' anar á rebre?

SENYOR QUEROL

Qué sé jo, filla!

MUNDA

El Jon volía que hi anéssim, y á mí m' ha semblat que no. Encara que diuhen que torna molt cambiat.

SENYOR QUEROL

Prou li convindría. Veurás, allí 'ls aplanan d' alló

més. A tu si que devegadas te tractava d' una menera... Y aixó que la gent creya que á la fi us casaríau.

MUNDA

Y ara, senyor Querol? Veurá: com que som tant parents.... *(S' hi ha girat d' esquena dissimulant.)*

ESCENA II

MUNDA, SENYOR QUEROL y TOMÁS

TOMÁS

Vaja, que 'ls d' aquesta casa no teníu modos ni criansa ni vergonya. *(Sorprés al veure al senyor Querol.)* Deu lo guard, senyor Querol.

SENYOR QUEROL

Salut, noy.

MUNDA

Y qué n' has de fer tu, veyám? Ja te 'n pots anar de casa desseguida.

TOMÁS

Ay, ay! Qu' estém armats avuy mestressa! Jo ho faig per vosaltres; perque jo 't dich que si 'l vejessis... *(Ella dominantse.)*

MUNDA

Que l' has vist tu al Hipólit?

TOMÁS

Y sí, dona; qui no l' ha vist al poble?

MUNDA

Y has enrahonat ab ell mateix?

TOMÁS

Ah! no: ab sa gerra. Y es clar que hi he enrahonat. Y m' ha convidat á esmorzar. Y hem esmorzat. Y no 'ns n' hem ditas pocas de cosas.

MUNDA

Conta, conta. *(Pausa.)* Y está cambiat, eh? Forsa cambiat? *(Ab molt interés.)*

TOMÁS

Si no 'l coneixerás, dona; si es una malva!

SENYOR QUEROL

Es clar, d' arribada...

MUNDA

Y de qui t' ha parlat, de qui?

TOMÁS

Ho vols saber? Donchs sempre de vosaltres. Y, vaja, que no s' ho pot acabar que no haguéu anat á la estació.

MUNDA, *molt nirviosa.*

Y cóm ho ha dit, cóm? Vaja, esplícat. *(Cremada.)*

TOMÁS

Ves! Dihentho. Y que si tu estás contenta ab el Jon. Y que si us baralléu. Y que si aquí. Y que si allá. Vaja... dihentho.

MUNDA, *apart.*

Ay, Senyor!

SENYOR QUEROL

Es clar! Ab tant temps que no es aquí...

TOMÁS

Com que... mira. Me 'n vaig á trobar el Jon perque hi vaji desseguida. *(Alsantse.)*

MUNDA

Ja te 'n guardarás. Déixal estar al Jon.

TOMÁS

Y tú ja cal que hi corris. Ja ho veurás al Jon cóm el pentino.

MUNDA

Que 'l deixis te, dich.

TOMÁS

Sí; ara 't crech! *(Sortint.)* Quins pochs modos! Y quina poca criansa! *(Ja es fora.)*

MUNDA

Es tossut, miréu. Quin empenyo de que hi aném y de que hi aném. Jo ja sé lo que 'm faig.

SENYOR QUEROL

Tu fas be. Lo primer es tenir content al marit.

MUNDA, *arronsantse d' espatllas.*

Si; al marit! al marit! *(Apart)* Més ganas tinch jo de véurel que ningú, y m' estich aquí consumintme. *(Llensant ab rábia 'l ventafochs ó altra cosa.)*

SENYOR QUEROL

Be, no t' hi enfadis. Y al Jon dígali lo que t' he encarregat.

MUNDA

Estigui bo.

SENYOR QUEROL, *sortint.*

Adeu, adeu! *(La Munda ajusta la porta derrera d' ell. S' asséu v queda plorant.)*

MUNDA

Si sembla ahir que se 'n va anar! Y jo haig de viure ab aquest altre. *(Mirant al bressol.)* Que n' he estat de boja! Qué boja! Qué boja!

ESCENA III

MUNDA, GAETANA y l' HIPÓLIT. Va minvant la llum que entra per la finestra y per la porta quan es oberta.

GAETANA, *desde fora.*

Munda!

MUNDA

Ay, ay! La tia! *(Aixugantse 'l plor depressa.)*

GAETANA

Munda! *(Entra.)* Hont ets, noya?

MUNDA

Soch aquí, tia.

GAETANA

Us vením á veure. Vinch ab l' Hipólit.

MUNDA

L' Hipólit es aquí?

HIPÓLIT

Si es que 'm vol veure aquesta. *(Mentres va entrant.)*

MUNDA

L' Hipólit! *(Ab alegría anant cap á n' ell.)*

HIPÓLIT

Jo, jo mateix. Potser si que si m' arribas á trobar per un camí no m' haurías conegut. *(Ella, que no s' hi ha acostat gayre, al veure la seva tranquilitat arrenca en plor.)*

MUNDA

Deu meu! Deu meu!

GAETANA, *rihent.*

Y ara, noya? Qu' hem de fer? Encara que jo també he plorat d' un gust... Y ara jo voldría aquí al Bernabé, que de segur que també ploraría. Sino que 'l pobre navega tant lluny...

HIPÓLIT

Be, Munda, be: m' has conegut desseguida, ja ho veig.

MUNDA

No sé per qué ho dius aixó. *(Tot plorant.)*

GAETANA

Si sembla qu' era ahir que...

HIPÓLIT

Ara 'm pregunta perque li dich aixó, mare. Per res, dona, per res. Pero quin posat que 'm fas més estrany! Miréusela, mare. Encara no 'ns hem fet una abrassada.

MUNDA

Hipólit, sí, sí. *(Corrent á abrassarshi.)*

HIPÓLIT

Aixís, dona! Com quan ens varem despedir. *(Llensantla lluny sens que ho veji la Gaetana.)* Aixís; aixís.

MUNDA

Hipólit! No, Hipólit! *(Calla rabiosa perque la Gaetana s' ha girat.)*

GAETANA

Aquestas cols s' han de bullir, oy?

MUNDA

Sí, tia; sí. *(Anant á la llar.)*

GAETANA

Ja me 'n cuydo.

HIPÓLIT

Be, noya, be. Donchs t' has casat al poble? Y aquesta es la teva casa, eh?

MUNDA

Ja ho veus.

HIPÓLIT

Y aquí dintre ets felís. *(Rabiós.)* Ja t' ho veig á la cara. *(Ella 's gira d' esquena y s' aparta.)*

GAETANA

Y que te un nen més hermós!... Míratel, Hipólit.

MUNDA

Deixéulo dormir al nen.

HIPÓLIT

Sí, sí; no 'l toquéu. No m' agradan las criaturas. Riu, dona, riu. Cóm s' ha quedat aquesta? A la Munda li deu semblar que surto de terra.

MUNDA, *ab intenció.*

Qui s' havía de pensar que tornessis tant aviat, Hipólit?

HIPÓLIT

Sí; ja ho sé, ja, lo que vols dir. Eh!... *(Tirantli pel cap lo que tinga aprop, que no la tocará, perque ella s' aparta.)* Tu 't debías dir: Ja está llest per sempre més l' Hipólit! De segur que 's florirá per allí dintre.

MUNDA

No, no, que varem plorar molt per tu ab la tia.

GAETANA

Això si que ho pots ben creure. *(Ell segueix rihent.)*

HIPÓLIT

Y te, te; ja 'm pots mirar la cara. No m' he mort, no: qu' he tornat ab la mateixa salut. Y de forsa no 't dich res. Ah! y ab la déria de sempre. *(La Gaetana s' ha girat.)* Res de jugar, per això, mare! *(Rihent.)*

GAETANA

Això ni dirho; es clar.

MUNDA

Jo aniré fent feyna.

GAETANA

El sopar déixal per mí. *(La Munda trafiqueja al cubell.)*

HIPÓLIT

Ah! Aquesta no ho sab: la gent troba que ara faig posat de bona persona: oy, mare?

GAETANA

Sí, fill, sí. Y ara veurás com tothom t' estimará.

HIPÓLIT, *sarcástich.*

Tothom!: fins m' estimará 'l marit d' aquesta, qu' es tot lo que 's pot dir.

GAETANA, *reptantlo.*

Hipólit!

HIPÓLIT

Deixéume enrahonar, que fa massa temps que callo. Y hont lo tens ara 'l marit?

MUNDA

No pot trigar gayre.

(Se va fent fosch.)

HIPÓLIT, *sarcástich.*

Y... veyám, veyám; te l'estimas forsa al teu marit?

MUNDA

Pts!

GAETANA, *alegre.*

Ves quinas preguntas de fer!

HIPÓLIT

A quí t'estimas més, veyám, al nen, ó al teu home?

MUNDA, *resolta.*

Al meu fill.

HIPÓLIT, *mirántsela fixo.*

Ah, sí?

MUNDA

Al meu fill me l' estimo més, molt més.

HIPÓLIT

Munda! Me... *(Anant á enrahonar.)*

MUNDA, *riallera.*

Qué fas? *(Advertintli ab un moviment que sa mare es allí.)*

HIPÓLIT

Res, que m' he enganxat ab una redolta.

MUNDA, *anant cap á la porta de sortida.*

Miréu: no puch ab aquest cove. *(Probant d' alsarlo.)*

GAETANA

Fessis bugada més sovint.

MUNDA

Teníu rahó. Vínam á ajudar, Hipólit.

HIPÓLIT

Aixó ray!

MUNDA

Agafa aquí.

HIPÓLIT, *apart.*

Munda:... Qu' hem de fer? *(A ella sola mentres atravessan la escena ab lo cove.)*

MUNDA

Sí, sí, Hipólit. Sí. *(Volent dir: «som com avans».)*

HIPÓLIT, *en veu baixa.*

En tu está que jo li fassi bona cara al Jon.

MUNDA

Fésnhi. *(Alt.)* Agafa fort.

HIPÓLIT

Donchs vindré aquesta nit.

MUNDA

Si la porta es ajustada, empeny.

HIPÓLIT

Trobo que no pesa gens, noya.

MUNDA

Ara ja 'l pots deixar.

GAETANA

Me sembla que 'l Joanet se desperta. Si obra 'ls ulls!

MUNDA

No ho crech. Cá! *(Anant cap al bressol de mala gana.)*

HIPÓLIT, *molt alegre.*

Deixéume veure aquest bordegás. Veyámlo, Munda, veyámlo!

GAETANA

Esperéuse qu' encendré 'l llum. *(L' encén.)*

MUNDA

No s' ha despertat, no; si ja m' ho pensava!

GAETANA

El viciéu massa á n' aquest xicot. *(Desde la vora del foch.)*

MUNDA

Ha estat malaltet. Acóstat, acóstat si 'l vols veure.

HIPÓLIT

Prou!

MUNDA

No 'l vuy descotxar gayre, sabs? *(Anant ab por de que 's desperti. En aquest moment se sent al Jon al lluny que ve cantant una cansó de bressol.)*

ESCENA IV

MUNDA, GAETANA, HIPÓLIT y JON

GAETANA

El Jon! No, no; deixémlo. *(No destotxant al noy.)*

HIPÓLIT

Tápal, tápal, que no 's refredi. *(Ab despreci. Apart.)* Ves que se me 'n fum á mí d' aquest marrech!

GAETANA

Cóm canta 'l pobre Jon! Y cóm se coneix que l' han fet felís á n' aquest home! Oy, Munda?

MUNDA, *per no contestar.*

Pero, dona: aquesta olla encara no ha arrencat el bull! Ni us cuydéu de res, ni... *(Posant be 'ls tions.)*

GAETANA

Aprén, aprén á ser felís! Escóltal.

HIPÓLIT, *ab segona intenció.*

Ja n' apendré, ja n' apendré; no 'n passéu ánsia. *(Mirantse á la Munda.)* Y demá ja ho veuréu si també canto. *(Riu tornantse á mirar á la Munda, que se 'l mira molt séria.)*

GAETANA

No li diguis que som aquí, que 's quedará parat.

MUNDA

Calléu, que ja es aquí. *(Jon entra cantant alt la cansó de bressol, cantant baixet quan es dins.)*

JON

Que dorm el nen?

MUNDA

Tota la tarde.

JON, *deixant las eynas de pagés.*

No ha tornat pas á tenir febre?

MUNDA

Gens.

JON, *anant al bressol.*

Veyám, veyám! *(Bufantse las mans avans de tocar lo nen.)* Qu' estich fret, malviatje! Está fresch com una rosa.

GAETANA

Jo al entrar hauría dat la bona nit á las personas.

JON

Ola, tia: no sabía que fósseu aquí.

GAETANA

Es que no he vingut sola jo. Veurás, gírat!

JON

Ja 'l veig: l' Hipólit! *(Ananthi.)*

HIPÓLIT, *acostantshi.*

Sí, noy, sí; tócala, tócala.

JON

Ja ho crech. Y ab molta alegría; vetho aquí.

HIPÓLIT

Com jo també: ab molta alegría.

GAETANA

Veurás. Com que vosaltres no veníau á véurel, ho hem fet nosaltres.

HIPÓLIT

Es clar.

JON

Ara ja us ho dirém ab tota franquesa: ab la Munda no sabíam qué fer. Y vaja, tu, *(á la Munda)* hem fet un bunyol de no anarhi desseguida.

MUNDA

Sí, sí; hem faltat; ja ho veig.

HIPÓLIT

Jo us ho diré. La culpa al capdevall no es pas vostra, qu' es tota meva. Vosaltres no ho sabíau com tornava jo. Me n' havia anat com una bestiola; y mírat, us devéu haver dit: á las bestias una cossa als morros.

JON

Me vols creure, Hipólit. Ara ja ets aquí ab alegría de tots. Mírat; se deixa corre tot alló d' avans, y no se 'n parla maymés.

GAETANA

Ben dit. S' hi fa la creu, y s' ha acabat per sempre.

HIPÓLIT

Per mí ja está deixat corre, y mort y enterrat.

JON, *posantli 'l bras á la espatlla.*

Sí, Hipólit, sí, y ara á viure y á portarnos bona voluntat, y á fer tant be com se puga á tothom.

HIPÓLIT

Axó mateix. *(Sorrut.)*

JON, *rihent.*

Y á fer bona cara. Y á péndresho tot alegrament.

HIPÓLIT

Es qu' encara porto l' ayre de presidi, jo, malviatje!

JON

Qué presidi, ni presidi!... Hont som? Séu, home, séu. Aquí; al meu costat. Ay caratsus del Hipólit! *(Rihent.)* Si, si. Y quinas ganas que teníam de que tornessis! Oy, Munda?

MUNDA

Moltas.

HIPÓLIT

Donchs, en parlavau de mí?

JON

Si n' hem parlat! Jo li deya á la Munda: veyám, veyám quan torni l' Hipólit: potser si que al véurens tant contents á nosaltres li agafará com una mena d' enveja y li vindrán ganas de casarse...

HIPÓLIT

Jo ganas de casarme?! *(Ab despreci.)*

GAETANA

Escóltal, fill, escóltal.

JON

Sí, tu, sí. Y jo li deya: li hauríam de buscar una xicota que fos com tu: tant bona muller y tant bona mare; que travalli forsa, y que t' estimi forsa: com aquesta m' estima á mí. *(Agafant al pas á la Munda d' una grapada.)* Tu, no fugis: vínam aquí, bona pessa!

MUNDA

Déixam estar.

JON, *que l' ha subjectada.*

Míratela, míratela, Hipólit. *(A Munda.)* Y no amaguis la cara, y no te 'n donguis vergonya! *(Riu Jon.)*

MUNDA, *escapántseli.*

No m' agradan aquestas ximplerías.

JON, *rihent.*

Malehitsiga la dona! Que no veus que tots som de casa? *(La Munda encén un quinqué y 'l porta á la taula que va parant.)*

HIPÓLIT

Es clar. Es clar. *(Rihent.)* Tots som de casa.

JON

Es qu' ella no s' ho pensa 'l be que m' ha fet á mí, Hipólit; que me 'n ha fet molt, molt de be.

HIPÓLIT

Donchs... donchs te n' ha fet molt, eh?

JON

Tant, que no t' ho pots afigurar. Ves qué 't dich!

MUNDA

Mira qu' ells també tenen de sopar, home!

HIPÓLIT, *alsantse.*

Si, tens rahó.

JON

No; séu, noy, seu!

HIPÓLIT

Es que, veurás...

GAETANA

Pero si no aném depressa...

JON

Y séu, home! *(Fent seure al Hipólit.)* Mira: ja ho sabs com me trobava. No tenía ningú enlloch. Ni sabía de quina terra havía sortit ni qui m' havia posat al mon. Y, es clar: tant se m' endonavan cuytas com cruas, y tothom me feya fástich. Donchs vet' aquí que, sense saber cóm, jo que anava d' assí d' allá, 'm trobo que m' anava tornant un altre. Mírat: fins alashoras no havía tingut res que fos meu: donchs ja tenía á la Munda, que volía ser meva, no més que meva. Y tenintla á n' ella, ja vaig posar orgull, com tothom; y al neixer mon fill... ah! Hipólit, tu no ho ho sabs això lo qu' es, tu no ho sabs encara, desgraciat! Al néixem el fill, jo, ja ho veus, jo ja no 'm vaig tenir per bort. Mon fill m' ho va portar tot, tot: passat, present, y lo de més enllá. Y quin guanyar el temps perdut! Y al apendre ell moltas cosas, apéndrelas jo també. Y que no 'n vaig aprenent pocas de cosas cada dia! Afigúrat que ab ell fins vaig apendre de senyarme, que no ho havía fet may de la vida. *(Rihent content.)* Sí, sí, Hipólit; he arrelat, he arrelat en aquest mon; y 'l meu fill es l' arrel que m' ha lligat, com á tothom, aquí hont som, á la terra. Míratel, Hipólit! Totjust comensa á caminar. No puja quatre pams. Y á n' aixó tant desnerit y tant pobrissó jo m' hi apuntalo. Y res me fa por, res, ni per avuy, ni per demá, ni per may, que 'm trobo que soch amo de tot, y tot, tot s' ha fet per mí: Deu, las montanyas, las estrellas, las alegrías del mon, el viure, y fins el morir. Perque ara ja 'm podré morir satisfet quan me toqui, que 'l meu fill me tancará 'ls ulls y 'm clourá la caixa. *(La Gaetana s' aixuga 'ls ulls.)*

HIPÓLIT

Sí, sí. *(Estúpit y burleta.)*

GAETANA

Qué m' agrada sentíl. *(A Munda.)*

MUNDA

Y quin vici que te de contar á tothom aquestas cosas! *(Anántsen á altre lloch neguitosa.)*

HIPÓLIT, *sense saber qué dir.*

Si, es clar: ja tens rahó, ja. *(Alsantse.)* Donchs qué fem mare? que no 'ns en aném á sopar?

GAETANA

Be ho haurém de fer. *(Segueix ajudant á la Munda, que comensa á parar taula.)*

JON

Búscat xicota, créume, Hipólit, y cásat.

HIPÓLIT, *ja no podentse aguantar.*

Home!... *(Mirántsel de cap á peus.)*

JON

Qué vols dir?

HIPÓLIT

Res. *(Repensantse.)* Que també 's pot anar be en aquest mon sense casarse, y sense tenir mayna-da que se us embruti. Pts... quin fástich!

JON

Calla, calla! *(Compassíu.)*

HIPÓLIT

Au: aném, mare.

GAETANA

Qué hi ha?

HIPÓLIT

Cá, res: que com á n' aquest totas li ponen... *(A*

Jon burlántsen.) Bueno, noy; ja 'n tornarém á parlar un altre dia.

JON

Quan vulguis

MUNDA

Anéu, anéu, tia.

JON

Si us voléu quedar, ens ho partirém com á bons germans.

HIPÓLIT

Gracias, gracias. Porto molta gana jo d' allá á presidi.

JON

No se 'n parla de presidi.

HIPÓLIT

Pero s' hi pensa.

GAETANA

Bona nit, Jon.

JON

Bona nit. Fins á demá, Hipólit.

HIPÓLIT

Munda: ja 'ns veurém.

MUNDA

Adeusiau.

HIPÓLIT, *tot sortint.*

Adeu, Jon, adeu. Y 't felicito.

JON

Jo també á tu. Adeu. *(Li ha dit quan ja era á fora y després gira la clau.)*

ESCENA V

MUNDA y JON

MUNDA

No n' he perdut poch de temps! Tinch una bugada més regrossa!

JON

Es á dir, que 'l nen gens de febre, veritat?

MUNDA

Si ja t' ho he dit que no.

JON, *asseyentse á terra tot rihent prop del bressol.*

Veyám, veyám el nostre general. *(Ficant la má al bressol.)* Aixó poch á poquet, que te una son més senyora... Veyám. Fresch com una rosa. *(Tement que 's desperti.)* Oh oh oh! el fillet de la mare. Ay, ay! Y del pare també. Oh oh oh... *(La Munda porta la verdura á taula, y al entornársen á la llar fa caure un plat á terra trencantse.)* Malviatje la dona!

MUNDA

M' ha caygut: qué hi faré jo? *(Lo nen rondina.)*

JON

Pobret! Pobret! Es un plat, sents? es un plat. Pobret! Pobret! *(Cantant molt malament.)* La Mare de Deu—quan era xiqueta—anava á... *(tús, enrogallantse)* á costura—á apendre de lletra. *(Tús fort.)*

MUNDA

Déixal: encara l' espantas.

JON

Jo espantar al meu fill? Jo? Pero si dorm, pobret! *(Alsantse.)* Ni s' ha arribat á despertar ben be. Ves qui no 's desperta ab un plat que 's trenqui! Si no n' hi ha cap més com ell; oy Munda? *(La Munda ja estava sentada á taula ab un colze á sobre y la má á la galta. En Jon s' hi ha anat acostant.)*

MUNDA

Qué deyas?

JON

Que no hi ha cap nen com el nostre nen en tot el mon. *(Ella 's posa. Ell riu llescant un pa comensat.)* May dirías en qué pensava ara?

MUNDA

Cóm vols que ho sápiga.

JON

En aquell dia que 'm vas ensenyar á fer la creu al pa.

MUNDA

Ah, si.

JON

Ves qui 'ns ho tenía de dir... *(Cambiant d' idea.)* No hi ha sal, noya.

MUNDA

Vols dir?

JON

Donchs que no ho trobas?

MUNDA

No n' hi hauré posat, potser.

JON

Sabs que... he trobat al Hipólit d' una mena de manera...

MUNDA

Qué vols dir?

JON

Cóm t' ho esplicaré jo? Qu' encara que sembla un bon home, jo diría que de per dintre no ho es gayre. Que no menjas?

MUNDA

Es clar que menjo. Jo l' he trobat molt fayent ab nosaltres.

JON

Qué vols que t' hi digui? Quan li he contat que jo era tant felís ab tu, y tot alló del nen, fins m' ha semblat que se n' enreya. Y l' home que se 'n riu d' aquestas cosas... mm... *(Ella se n' ha emportat la plata d' una revolada y torna ab una altra de bacallá ab monjetas.)*

MUNDA

Es que tu 't creus que tothom te d' estar per las tevas cabórias. *(Ella ha dut lleixíu de la llar al cubell.)*

JON

Cabórias! Ara aquesta 'n diu cabórias! Vina á sopar; vina. Cabórias la estimació al fillet! *(Ella torna á taula.)* Que no ho tornis á dir això, sents? *(Llensant la forquilla sobre 'l plat.)* Que no ho tornis á dir!

MUNDA

Bueno.

JON, *calmantse.*

De totas maneras, afigúrat si me 'n alegro de que li hagi passat aquella malicia que 'm tenía...

MUNDA

Y tu á n' ell, no n' hi tens gens?

JON

Jo al Hipólit? Qué n' hi haig de tenir, qué n' hi haig de tenir! Pero que no menjas?

MUNDA

Déixam estar, Mare de Deu! Ab lo tráfech d' aquesta bugadota m' ha passat la gana.

JON

Potser t' has soptat al veure l' Hipólit.

MUNDA

Jo al veure l' Hipólit? *(Riu exagerat y 's posa de la plata nirviosament.)*

JON

Es que jo m' he soptat al véuremel devant. Y digas: la tia deu estar que no cab á la pell? Es clar! *(Ell s' atura esperant que contesti la Munda.)* Qué tens, Munda?

MUNDA

Ay! res.

JON

Tu m' enganyas. Tu tens alguna cosa.

MUNDA

No cansonejis, home: si no 'm trobés be t' ho di-

ria. *(Ell se la mira fixo. Després mira cap al bressol y torna á mirar á n' ella.)*

JON

Potser si que 'l nen... *(Corrent al bressol.)* Ah, no, no: está fresch com una rosa.

MUNDA

Y es clar que ho está. *(Mentrestant ella rápidament li treu 'l plat de la taula.)*

JON, *tornant al seu lloch.*

Hont es el meu plat? Si encara no estava llest jo!

MUNDA

No havías acabat? *(Rihent.)* Tens rahó; ja te 'l porto.

JON

Cá; déixal estar; si 'n quedava una engruna!

MUNDA, *rihent.*

Quin cap jo!

JON, *també rihent.*

Potser si que perque tu no tens gana no está be que jo 'n tinga.

MUNDA

Ne vols més? *(Tot desant la plata.)*

JON

No, dona, no; si me 'n he fet un tip! Es clar; com qu' he travallat de valent aquesta tarde! He deixat un camp com un pom de flors, que l' has de venir á veure, noya.

MUNDA, *fent de cop la alegra.*

Sí que hi vindré; sí. *(La Munda treu 'l quinqué de la taula y l' apaga.)*

JON

Y que hi portarém al Joanet, perque hi terreji. Se fará més fort que un bronzo. Batúa 'l minyonás! Si 'n será de fort: com son pare: ves qué 't dich.

MUNDA

Sabs lo que tens de fer? Endúrtelen al llit ab tu, perque aquí hi agafará fret.

JON

Donchs que no 'ns en hi aném tots?

MUNDA

Uy! Que 'n tinch per estona jo! Pel cap més baix será mitja nit quan pujaré.

JON

Y farás sempre foch, eh?

MUNDA

Es clar que n' haig de fer: ab aquesta bugada del dimoni, que no sé pas d' hont surt tanta roba. Aquest xicot n' embruta més!...

JON

Millor; que n' embruti! Y mira, ja que farás tant foch, tíngal ab tu qu' estará més calentó.

MUNDA, *contrariada.*

Jo 'l duría á dalt.

JON

Es que si 't convé, jo 'm quedaré á ajudarte.

MUNDA, *fent la salamera.*

Cá, minyó, cá: al llit tu, al llit. Encara 'm farías nosa. *(Fentli festas.)* No vols tornar á punta de dia á la vinya, com avuy?

JON

Y si que hi tornaré.

MUNDA

Donchs el marit se 'n va á fer nonas, que demá hi ha matinas, y la pobra muller passará la bugada, y al ferse dia cap á esbandirla y á esténdrela al sol. Que demá fará un sol!

JON

Miréu qu' es molt sábia la meva dona! Cóm ho coneixes que demá fará bon dia?

MUNDA, *ab veu enrogallada.*

Perque 'l cor m' ho diu.

JON

Cá, no, cá! Escolta, escolta á la orella. Ets... una bruixa. Una bruixa! *(Li va á fer un petó. Ella ab la má li aparta la cara.)*

MUNDA

Fuig d' aquí! Que no ho veus com vaig? Si t' enmascararía!

JON

Si vuy fugiré, si vuy. *(Anantli al derrera rihent.)*

MUNDA, *rihent fingit.*

Mare de Deu de xicot! Déixam estar.

JON

Donchs te: enmascáram, enmascáram!

MUNDA

No t' acóstis! *(Rihent.)* Que no t' acostis!

JON, *rihent fort y franch.*

Si t' agafaré!

MUNDA

Ah que no m' agafas! *(Tirantli ella tapadoras de llauna y 'ls molls pera que no se li acosti. De cop se sent un somiqueig del nen.)*

JON

El nen!

MUNDA

Si que l' es.

JON

Se desperta.

(Quedan parats cada hu allá hont era. No somiqueja més.)

MUNDA

Pts...

JON

Pts... *(A la Munda.)* Dorm; dorm.

MUNDA

Si está adormit!

JON

Sí, sí, deixémlo; no fem soroll. Deixémlo. *(Se 'n va de puntetas cap dalt.)*

MUNDA

Pts... *(A Jon que va pujant fins que ha desaparegut.)* Ay gracias á Deu! Que tantas cansons!

ESCENA VI

MUNDA. Després HIPÓLIT. La Munda ve al mitj de la escena indecisa. Torna cap al peu de la escala y escolta; després diu.

MUNDA

Sí, sí, 's despulla. *(Va poch á poch cap á la porta forana; quan hi es prop s' atura, allarga la má per obrir y no ho fa. Se torna á aturar mirant enrera y escoltant. Després torna al peu de la escala y escolta altre cop. Pausa.)* Va, va! Obro. *(Torna á la porta forana y gira la clau, que rondina rústega.)* Malehitsiga! *(Torna al mitj y diu:)* Eh: ja está. *(S' arronsa d' espatllas. Se queda mirant á la porta d' entrada. Pausa. S' obra poch á poch un tros de la porta; ella tus. Després la porta s' acaba d' obrir, presentantse l' Hipólit que no avansa.)* Sí; entra. *(Ell ho fa y ajusta la porta quedantshi y preguntant ab un moviment de cap.)* Sí, sí, vina. *(Ell va al mitj.)* No 't moguis d' aquí. *(Ella va á tancar la porta, que grinyola altre cop, tussint ella fort perque no 's senti.)*

HIPÓLIT, *senyalant cap dalt.*

N' estás segura? *(Ella riu ab despreci per el Jon.)*

MUNDA

Cá! Ja dorm. S' adorm desseguida.

HIPÓLIT

Gracias á Deu qu' estém ben sols!

MUNDA

Sí, sí; jo y tu, sols. *(Quedan parats mirantse; abaixan los ulls y tornan á mirarse somrihent.)* Vina, vina aquí, y seu.

HIPÓLIT

Sí, sí, ah! *(Respirant ab forsa.)* Me pensava que no obrias. *(Se treu la gorra y la rebat sobre la taula. Ella, al veure qu' ell no ho fa, li dona l' exemple de seure.)*

MUNDA

Tu aquí. Séu aquí!

HIPÓLIT, *tornant á agafar la gorra.*

Macatxo! Trobarte que t' has casat ab un altre! *(Asseyentse.)* No m' hi puch fer jo en axó.

MUNDA

No cridis.

HIPÓLIT

Quan era á presidi, veurás... al capdevall m' hi vaig resignar. Quin remey 'm quevava? Pero al véuret altra vegada, macatxo! axó no 's pot aguantar! *(Va á alsarse després de remóures per la cadira.)*

MUNDA

Vaja, séu!

HIPÓLIT, *no alsantse.*

Pensar que á dalt al teu llit hi ha un home que t' espera!...

MUNDA

Pero jo soch aquí ab tú.

HIPÓLIT

Vaja, Munda, vaja; que no has tingut vergonya; gens, gens de vergonya.

MUNDA

Dígamho tot, dígamho; no 'm fa res que 'm maltractis.

HIPÓLIT

Sí: y que has sigut pitjor que una mala bestia; perque hi ha bestias que quan son d' un no volen ser de ningú més: y tu!... Si m' haurías de fer fástich. Y, mírat, t' hauría de reventar á cossas, y despreciarte. *(Se va á alsar.)*

MUNDA

Estigas quiet aquí.

HIPÓLIT

Malviatje! *(Mirant cap á la escala.)* Y aquell es á dalt, tot satisfet, el fart! *(Mirant cap á la escala y ficantse la má al pit com si s' anés á treure una arma.)* Y dormit com está! *(Apart.)*

MUNDA

No, no te 'n recordis d' ell ara. De mí; qu' es clar que podrías ferho de matarme á mí, perque m' ho mereixo; ja ho sé. Pero tu 'n tens la culpa de tot lo que ha passat. Per qué no 't casavas ab mí, Hipólit, avans d' aquellas batussas, digas?

HIPÓLIT

Si 'ns haguéssim casát, t' hauría trobat que ara d' aqueix mateix ó d' un altre serías el tracte.

MUNDA

No, no. Es perque tu may m' havías estimat com jo t' estimava; que 'm feyas viure patint com una condempnada.

HIPÓLIT

Patint! Diu que patint! Ves, ves. Y encara gosas á xerrar ara.

MUNDA, *enternintse.*

Y que t' havía d' esperar jo que sortissis de presidi? Y veyám, qui m' ho assegurava que després te casarías ab mí? Digas, home, digas.

HIPÓLIT

Casar! No més pensan en casarse! *(Asseyentse sobre la taula.)*

MUNDA

Y al presidi hi vas entrar per molts anys. Y després, quan no hi havía remey ab aquest, prou m' he desesperat al veure que 't rebaixavan el temps y que anavas á tornar.

HIPÓLIT

Ara, ara plora. Quan fou mort...

MUNDA

Sí, sí; plorava rabiosa contra mí mateixa. *(Acostantse á n' ell.)*

HIPÓLIT

Malehida siguis! *(Aixecant lo bras pera pegarli.)*

MUNDA

Sí, sí, Hipólit, sí; pégam, pégam.

HIPÓLIT

Y tot va venir perque 't vaig pegar. Qui m' ho havía de dir á mí que un altre... Sinó que això s' ha d' acabar ab aquest home. *(Mirant per tot.)* Sents? sents? S' ha d' acabar.

MUNDA

Sí, sí; s' ha d' acabar. Que haurás patit. Hipólit!

HIPÓLIT

Tu aquí fent la noya vergonyosa, *(ella li tira 'ls brassos al coll)* y jo allí mort de rábia, engabiat com una mala cosa, rosegantme 'ls punys, pegant de cap contra 'ls ferros.

MUNDA

Jo 't vuy á tu; jo 't vuy á tu! A mí no 'm fa res que 't diguin dolent y que ho siguis forsa y que 'm maltractis.

HIPÓLIT, *sempre assegut sobre la taula, apartantli 'ls brassos pera véurela millor.*

Y aqueix no 't pega may ni 't maltracta. Eh que no 't maltracta? Y tu per ell te posas ara més guarnida que avans, y ets més hermosa que avans.

MUNDA

No, no, Hipólit.

HIPÓLIT, *abrassantla ab un bras.*

Que avans no 't pentinavas com ara. Ni tu érats tota aixís. Eh! Això no es meu: fora això; fora. *(Rebregantli 'ls cabells.)* Que aixís me sembla que no has tornat tota. Jo 't vuy com t' he tingut; escabellada, bruta, estripada per tot. Per mí; per mí tot sol, y tota, tota la Munda, que aquí la tinch, per masegarla y esprémerla fins á cruixirli 'ls ossos. *(Lo nen plora, de cop fluix, y después més fort.)*

MUNDA. *Abrassats.*

Sí, sí, com avans, y per sempre, per sempre! *(Ell qu' está assegut sobre la taula, la te á n' ella entre sos genolls.)*

ESCENA VII

MUNDA, HIPÓLIT y JON. Ells dos abrassats. En Jon comensa á baixar la escala y encara no 'ls pot veure.

JON, *apart.*

S' haurá adormit y no sent al pobret nen. *(Va baixant.)*

HIPÓLIT

Munda: m' has d' obehir, sents?

MUNDA, *resolta.*

Hipólit: qué vols? *(Lo nen plora més baix.)*

JON

Oh! Deu! *(Al véurels s' agafa al march de la porta per no caure.)* Deu! Hont soch?

HIPÓLIT

Mira, Munda, te de morir aquest home. *(En Jon fa un moviment y 's conté.)*

MUNDA

Sí.

JON

Ara.

MUNDA

Més cóm?

JON

Ah! *(Ha fet soroll á terra y un gemech.)*

MUNDA, *girantse y veyentlo.*

Oh!

HIPÓLIT

Ell! *(La Munda y l' Hipólit s' apartan un xich. Tots tres se quedan parats.)*

JON, *ab calma aparent.*

El nen qu' está plorant. *(Va cap al bressol.)* El pobre nen!

(Lo nen casi no plora. En Jon bressa dret de cara als dos, sentíntseli ben marcadament la respiració, com si s' ofegués. Això dura un instant.)

MUNDA

Vésten! Fuig! *(Concentrada.)*

HIPÓLIT

Sí. *(Corre cap á la porta. En Jon, que hi es més aprop, hi arriba primer. Lo nen ja no plora.)*

JON

Ah, no. No 's passa. Aquí dintre. *(L' Hipólit fa un moviment encara per anar á obrir.)* No! *(Arrencant la clau.)* Que tens de cumplir la teva paraula: matarme á mí. *(Ella va á enrahonar.)* Y tu ab ell, que us he sentit als dos. *(Ells dos se miran. L' Hipólit s' arronsa d' espatllas.)* Matarme á mí, sí, ara; que tu ho has dit, tu, ara. *(Avansant cap á n' ell ab lo cap ben alt.)* Ira de Deu, ara!

MUNDA

Prenli la clau; escápat.

JON, *anant cap á la Munda.*

Que me la vinga á pendre. Tú: pórtamel, que me la vinga á pendre. *(Ella fuig esparverada, pujant dos grahons. Ell la agafa al passar per las faldillas y ella fa un xiscle.)* No hi anirás á dalt. Aquí!

MUNDA, *esparverada.*

No, no! *(Tement que la va á matar.*

HIPÓLIT, *corrent á la porta.*

Aqueixa porta... *(Fentla anar violentment.)* No s' obra!

JON

Te; miratel, te. No 't defensa 'l cobart! Si ja 's te per mort! Si avans que jo l' espadassi, ja ell s' ho sent que fa pudor de béstia morta. Y donchs qué fas tu? *(A ella.)* Veshi, malehida, veshi á ajudarlo. *(Agafant á la Munda y tirantla cap al Hipólit violentment.)*

MUNDA

No, Jon! *(L' Hipólit fa un pas cap á n' ella y s' atura.)*

JON, *al Hipólit.*

Y tu á morir ó á matarme á mí. Au, vina, qu' encara 'l llit el trobaréu calent!

HIPÓLIT

Oh redeu! *(Mirant per tot com si busqués una arma.)*

JON

Qué? Que 't manca un' arma? *(A Munda.)* Dónanhi una. Qué fas? Aquí n' hi ha. Te, te. Un ganibet. Dónali, te, dónali. *(Empenyent á la Munda contra la taula y tirant devant d' ella 'l ganibet del pa.*

MUNDA

No, no. Aussili! déixam! *(No ha pres lo ganibet.)*

JON, *á Hipólit.*

Y tu? Apa tu, á agafarlo y á fer sang, á fer sang!

(Li dona una empenta fentlo mitj caure de genolls á terra y de brassos en una cadira.)

HIPÓLIT

Reira!... *(Mentres cau.)*

JON

Me volía matar á mí, y ni s' aguanta! *(L' Hipólit s' aixeca furiós.)*

HIPÓLIT

Ja ho veurás!

MUNDA

Donchs sí; te, Hipólit. *(Corre á agafar lo ganibet de la taula.)*

HIPÓLIT

No cal. Ja tinch la meva. *(La Munda deixa anar lo ganibet ab soroll sobre la taula. L' Hipólit* s' *ha tret lo ganibet.)*

JON

Ara 't conech, armat de presidari!

HIPÓLIT

Ara 'm coneixerás.

JON

Donchs no 't serveix, pillet! *(Agafant una eyna de pagés.)*

HIPÓLIT

Ja ets mort!

JON

No; tú! *(Donantli un cop al cap ab l' eyna. Cau l' Hipólit.)*

MUNDA

Aussili!

JON

Ja estás! Y ara, al Canyet!

HIPÓLIT

Soch mort!

MUNDA

Hipólit! *(Agenollantse vora d' ell.)*

JON

Y ja 'n tens prou. *(Llensant l' eyna.)* Es teva: es teva la Munda! *(Ara queda mort l' Hipólit.)*

MUNDA, *ab rabia al Jon.*

Jo me l' estimava á n' ell! A tu nó.

JON

Donchs ab ell que t' enterrin y ab ell que 't pudreixis.

MUNDA

Hipólit! Hipólit! *(Sempre á terra.)*

JON

Jo ja tinch tot lo meu: tinch el meu fill! Anémsen d' aquí, fill meu! *(Lo treu del bressol y s' embolica ell y noy ab lo tapabocas.*

MUNDA, *sempre á terra.*

No; 'l fill no!

JON

Es meu! es meu tot sol! Y au d' aquí tu! *(Perque ella agenollada alsa 'ls brassos per agafarlo. Ab un cop de peu la tira sobre 'l mort.)* Si vols fills, qu' ell te 'n fassi!

